

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Seletuskiri tööstusomandi seadustiku ning autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse rakendamise seaduse eelnõu juurde

Tegemist ei ole tööstusomandi seadustiku ning autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse rakendamise seaduse eelnõu seletuskirja lõpliku versiooniga. Sellesse võib lisandub veel muudatusi nii ekspertidelt, huvigrupidelt kui ka mõju hindamise läbiviimise tulemusena. Praeguse seletuskirja versiooni eesmärk on eelkõige selgitada eelnõuga kaasnevaid muudatusi, mis loob eeldused paremaks koostööks huvigruppidega eelnõu ametliku kooskõlastamise faasis. Eelnõule ei ole tehtud normitehnilist kontrolli ega keelelist toimetamist. Mõju hindamise protsess on alles käimas.

1	SISSEJUHATUS.....	2
1.1	Sisukokkuvõte	2
1.2	Eelnõu ettevalmistaja	2
1.3	Märkus.....	3
2	SEADUSE EESMÄRK.....	3
3	EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS.....	10
4	EELNÕU TERMINOLOOGIA.....	30
5	EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE.....	30
6	AUTORIÕIGUSE JA AUTORIOIGUSEGA KAASNEVATE ÕIGUSTE SEADUSE NING TÖÖSTUSOMANDI SEADUSTIKU MÕJUD.....	30
7	SEADUSE RAKENDAMISE KULUD.....	30
8	RAKENDUSAKTID.....	31
9	SEADUSE JÕUSTUMINE.....	32
10	EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON.....	32

1 SISSEJUHATUS

1.1 Sisukokkuvõte

Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna (5) „Suurem haldusvõimekus“ programmis „Parema õigusloome arendamine” on ette nähtud intellektuaalse omandi kodifitseerimine. Töörühm intellektuaalse omandi kodifitseerimiseks alustas tööd 2012. a. märtsis, kodifitseerimiskomisjon moodustati justiitsministeeriumi kantsleri 03.04.2013 käskkirjaga nr 18 (muudetud 23.05.2013 käskkirjaga nr. 24). Käskkirja lisa on intellektuaalse omandi õiguse kodifitseerimisprojekti juhtimise põhimõtted.

Tööstusomandi seadustiku ning autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse rakendamise seaduse eelnõu (rakendusseadus) eesmärk on reguleerida autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse ja tööstusomandi seadustiku eelnõu rakendamine. Nimetatud eelnõusid tuleb käsitleda ühtse tervikuna.

Rakendusseadusega tehakse rida tehnilise iseloomuga muudatusi (terminoloogia ühtlustamine, jmt.). Sisuliselt muudetakse ka menetlusõigust, patendivolinike tegevust reguleerivaid norme ning litsentsilepingu õiguslikku raamistikku.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Intellektuaalse omandi kodifitseerimise töögruppi juhtis ning eelnõusse, seletuskirja ja mõjude hindamise panustas Tartu Ülikooli õigusteaduskonna intellektuaalse omandi dotsent *Ph.D.* Aleksei Kelli (aleksei.kelli@ut.ee). Rakendusseaduse väljatöötamise ja seletuskirja koostamise on panustanud AAA Patendibüroo partner ja patendivoliniik ning Eesti Patendivoliniike Seltsi juhatuse esimees Almar Sehver (Almar@aaa.ee), Justiitsministeeriumi asekancler Kai Härmand (Kai.Harmand@just.ee), Justiitsministeeriumi eraõiguse nõunik Kärt Nemvalts (kart.nemvalts@just.ee), Tanel Kalmet Justiitsministeeriumi tööstusomandi apellatsioonikomisjonist (Tanel.Kalmet@just.ee), advokaadibüroo Indela & Elunurm partner ja vandeadvokaat Silja Elunurm (silja@indela.ee), advokaadibüroo Glikman, Alvin & Partnerid advokaat Martin-Johannes Raude (Martin.Raude@ee.blslawfirm.com). Eelnõu kooskõla teiste eraõiguse harudega on analüüsinud *Ph.D.* Age Värv (age.varv@ut.ee) Tartu Ülikooli õigusteaduskonnast.

Kogu intellektuaalse omandi kodifitseerimisprotsessi on olnud kaasatud Saksa intellektuaalse omandi mudelseaduse¹ üks põhiautoreid ja intellektuaalse omandi ekspert professor Mary-Rose McGuire (Universität Mannheim, Saksamaa). Professor McGuire on analüüsinud intellektuaalse omandi reformi keskseid sõlmprobleeme², mida on arutatud ka erinevatel kohtumistel.

Rakendusseaduse eelnõus ja seletuskirjas on läbivalt toetunud ka järgmistele dokumentidele:

¹ Hans-Jürgen Ahrens & Mary-Rose McGuire. Model Law on Intellectual Property. A Proposal for German Law Reform – Abbreviated English Edition. Sellier European Law Publishers 2013.

² Nt. M.-R. McGuire. Estonian Codification Project (2.9.2013)

- 1) T. Kalmet, A. Sehver, M. Sarap, A. Kelli, R. Kartus, M. Putk, K. Härmand, S. Elunurm, R. Adamsoo (2012). Tööstusomandiõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus³;
- 2) A. Kelli, T. Kalmet, A. Sehver, A. Värvi, K. Härmand, T. Hoffmann (2013). Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal⁴.

Eelnõu on normitehniliselt ja keeleliselt toimetanud /.../.

1.3 Märkus

Käesolev eelnõu on seotud autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõuga ning tööstusomandi seadustiku eelnõuga.

Eelnõu Riigikogus seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu hääletenamus.

2 SEADUSE EESMÄRK

Käesoleva seaduse eesmärk on korrastada ja viia ühtsesse süsteemi autoriõiguse-, autoriõigusega kaasnevate õiguste ja tööstusomandiga seonduvad normid, mis on sätestatud teistes seadustes. Rakendusseadus on vajalik, kuna mitmed muudatused puudutavad kogu intellektuaalse omandi valdkonda ning nende jagamine autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduses või tööstusomandi seadustikus vahel ei ole otstarbekas. Rakendamise reguleerimine eraldi seaduses tagab suurema selguse.

Rakendusseaduse eelnõuga kaasnevad olulisemad sisulised muudatused on järgmised:

1) Litsentsilepingu muutmine stabiilseks

Regulatsiooni mõte on tagada litsentsisuhete stabiilsus ning antud muudatust tuleb vaadata koostoimes võlaõigusseaduse ja pankroti- ja täitemenetlusõiguse muudatustega.

Võlaõigusseaduses tuleb sätestada regulatsioon, mille kohaselt intellektuaalse omandi õiguste üleandmine või nende suhtes litsentsilepingu sõlmimine ei mõjuta juba olemasolevate litsentsilepingute kehtivust. Intellektuaalse omandi õiguste üleandmisel lähevad litsentsilepingust tulenevad õigused ja kohustused üle uuele intellektuaalse omandi õiguste omajale. Ulatuses, millega hilisem litsentsileping riivab varasema litsentsisaaja õigusi, on hilisem litsentsileping tühine. Suures osas tööstusomandi valdkonnas võetakse aluseks sama lähenemine. Regulatsiooni loomisel on kasutatud eeskujuna Saksa mudelseadust.

³ T. Kalmet, A. Sehver, M. Sarap, A. Kelli, R. Kartus, M. Putk, K. Härmand, S. Elunurm, R. Adamsoo (2012). Tööstusomandiõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/toostusomandi_koondkaardistus_0.pdf (10.7.2014).

⁴ A. Kelli, T. Kalmet, A. Sehver, A. Värvi, K. Härmand, T. Hoffmann. Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/toostusomandi_analuus_0.pdf (10.7.2014).

Täitemenetluse seadustikus nähakse ette, et sissenõude pööramine intellektuaalse omandi varalistele õigustele ei mõjuta litsentsilepingu kehtivust. See põhimõte on oluline, et tagada litsentsilepingute stabiilsus, kuna nendel on oluline roll teadmispõhise ettevõtluse toimimisel. Antud muudatus tuleb vaadata koostoimes PankS muudatusega, mille kohaselt õiguste omaja pankrot ei mõjuta viimase poolt sõlmitud litsentsilepingute kehtivust.

Pankrotiseaduses nähakse ette, et litsentsiandja pankrot ei ole litsentsilepingu lõppemise aluseks. Tegemist on dispositiivse sättega, millest võivad lepingu pooled kalduda kokkuleppel kõrvale. Sätte eeskujuks on Saksa intellektuaalse omandi mudelseaduse⁵ (edaspidi Saksa mudelseadus) § 109 lg 2, mille kohaselt „õiguste omaja pankrot ei mõjuta õiguste omaja poolt sõlmitud litsentsilepingu kehtivust“. Sätte mõte on tagada litsentsilepingute stabiilsus. See on oluline teadmispõhise majanduse edendamisel, sest ettevõtja äritegevus võib olla rajatud litsentseeritud tehnoloogiale. Antud regulatsioon on seotud ka täitemenetluse sätetega, sest kui intellektuaalne omand võidakse realiseerida täitemenetluses, kus litsentsileping võidakse lõpetada.

2) Litsentsiandja kohustus tagada IO kehtivuse säilimine

Muudatusega nähakse ette litsentsiandja kohustus võtta tarvilikke meetmeid intellektuaalse omandi õiguste kehtivuse säilitamiseks (VÕS § 369 lg 1). Regulatsiooni loomisel on lähtutud Saksa mudelseaduse paragrahvist 115 lõikest 1.⁶ Kuna litsentsileping on keskseid mehhanisme teadmussiirdes, siis lisaks litsentsilepingu stabiilsusele on oluline, et säiliks ka litsentseeritavad õigused. Seega on oluline ka seaduse tasandil näha ette, et õiguste omajal, kui ta on sõlminud litsentsilepingu, on kohustus astuda samme õiguste kehtivuse tagamiseks. See on aktuaalne eelkõige tööstusomandi puhul, kui eksisteerib vajadus lõivude tasumiseks ja kaitsetähtaja pikendamiseks.

3) Litsentsilepingu kehtivuse eelduse sätestamine

Litsentsilepingu kehtivuse eelduse sätestamine hõlmab endasse kolme alateemat:

- a) litsentsilepingu kehtivuse eeldus kogu IO kehtivuse aja;
- b) registrisse kantud tööstusomandi õiguste tühistamine või lõppemine ei mõjuta litsentsilepingu kehtivust, kuid litsentsisaaja võib selle ülesse öelda;
- c) IO vaidlustamist keelav litsentsilepingu tingimus on tühine

Muudatusega nähakse ette eeldus, mille kohaselt kehtib litsentsileping kogu intellektuaalse omandi õiguste kehtivuse aja (VÕS § 374 lg 1). Regulatsiooni väljatöötamisel tugineti Saksa mudelseaduse paragrahvile 114 (1).⁷

Eelnõuga täpsustatakse, et registrisse kantud tööstusomandi õiguste tühistamine või lõppemine ei mõjuta litsentsilepingu kehtivust. Litsentsisaajal on õigus öelda litsentsileping üles, kui õigused lõpevad või tühistatakse, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

⁵ Hans-Jürgen Ahrens & Mary-Rose McGuire. Model Law for Intellectual Property Rules. A Proposal for German Law Reform. Abbreviated English Edition. Translated by Jasmin Jaenisch and Mary-Rose McGuire. Sellier European Law Publishers, 2013.

⁶ § 115

(1) The licensor shall be obligated to take necessary measures to ensure the maintenance of the intellectual property right.

⁷ § 114 Duration, extraordinary termination

(1) The duration of the licence agreement shall, in case of doubt, correspond to the duration of the intellectual property right.

Regulatsiooni väljatöötamisel tugineti Saksa mudelseaduse paragrahvile 114 (2) ja 114 (5)⁸. Probleem on selles, et erinevalt asjaõiguslikust omandist võidakse intellektuaalse omandi õigused (tööstusomandi valdkonnas) tühistada tagasiulatuvalt (nt. ei vastanud tööstusomandi ese kaitsekriteeriumitele) või siis teatud hetkest kehtetuks tunnistada (nt. kui kaubamärk on kaotanud oma eristusvõime). Sellisel juhul tekib küsimus litsentsilepingu kehtivusest ja võimalikest nõuetest seoses objekti kadumisega. Antud säte maandab litsentsiandja riske ja soodustab seeläbi litsentsilepingute sõlmimist. Lisaks on see dispositiivne, mis võimaldab teistsugust kokkulepet.

Antud muudatus sätestab samuti põhimõtte, mille kohaselt loetakse litsentsilepingu tingimus, mis keelab litsentsiandjal vaidlustada intellektuaalse omandi õiguste kehtivus, loetakse tühiseks. Samas antakse litsentsiandjale õigus öelda taolisel juhul litsentsileping ülesse. Regulatsiooni väljatöötamisel tugineti Saksa mudelseaduse § 120 (1)⁹ ja § 114 (4)¹⁰. Kuna intellektuaalse omandi õigused kujutavad endast piirangut ja monopoli, siis on äärmiselt oluline, et need oleks antud korrektselt. Tagades litsentsisaajale imperatiivselt õiguse vaidlustada intellektuaalse omandi kehtivus, on täiendavaks tagatiseks, et põhjendamatult antud õigused tühistatakse. Olukorras, kus litsentsisaaja vaidlustab intellektuaalse omandi kehtivuse, ei saa eeldada, et litsentsisaaja peab koostöö suhet jätkama. Seetõttu nähaksegi ette, et litsentsiandja võib lepingu ülesse öelda. Viimane põhimõte on siiski dispositiivne, mis tähendab, et lepinguga võidakse sellest kõrvale kalduda.

4) Ainulitsentsisaaja õigus esitada hagi

Muudatusega nähakse ette, et ainulitsentsisaajal on õigus pärast intellektuaalse omandi õiguste omajale teate saatmist intellektuaalse omandi õiguste rikkumise kohta hagi esitada ka intellektuaalse omandi õiguste omaja nõusolekuta, kui viimane ei ole mõistliku aja jooksul ise hagi esitanud.

5) Litsentsilepingu mõiste täpsustamine

Võlaõigusseaduse litsentsilepingu regulatsioon lähtub kasutusõiguse kontseptsioon ning intellektuaalse omandi valdkonnas lähtutakse litsentsi (loa) kontseptsioonist. Võlaõigusseaduse litsentsilepingu regulatsiooni muudetakse selliselt, et see lähtuks litsentsi (loa) kontseptsioonist.

6) Termin „intellektuaalne vara“ asendamine terminiga „intellektuaalne omand“

Asendatakse termin „intellektuaalne vara“ terminiga „intellektuaalne omand“. Põhjuseks on asjaolu, et nii rahvusvahelises praktikas, kui ka rahvusvaheliste instrumentide eesti keelsetes

⁸ § 114 Duration, extraordinary termination

(2) The nullity of the intellectual property right does not affect the validity of the licence contract.

(5) The licensee in particular cannot be expected to further adhere to the licence agreement in case the intellectual property right ceases or is declared invalid and in case the exploitation of the licence is uneconomical according to the standards of § 313 Civil Code and an adjustment of the contract is either impossible or unacceptable for the licensor.

⁹ § 120 No-challenge clause

(1) A contractual provision that prohibits the licensee to challenge the legal validity of the intellectual property right shall be void. The validity of the remaining contract shall remain unaffected hereof.

¹⁰ § 114 Duration, extraordinary termination

(4) Unless otherwise agreed by the parties the licensor in particular cannot be reasonably expected to adhere to the contract if the licensee has attacked the legal validity of the intellectual property right.

versioonides on kasutusel terminid „intellektuaalne omand“¹¹ või „intellektuaalomand“¹². Intellektuaalne vara (*intellectual asset*) on pigem majanduslik termin ning selle tähendus on ebaselge. Kuna intellektuaalse omandit tuleb tõlgendada laialt¹³, siis termini muudatus sisulist mõju kaasa ei too.

7) Sihtasutuste ja mittetulundusühingute regulatsiooni sidumine kaubamärgi regulatsiooniga

Sihtasutuste ja mittetulundusühingute seaduses sisalduv nime regulatsioon ei näe ette nõuet, et sihtasutuse (SA) ja mittetulundusühingu (MTÜ) nimi ei tohi sisaldada kaubamärki. SA ja MTÜ nimi peab olema allutatud samadele piirangutele kui seda on ärinimi. Sarnaselt ei pea saama kaubamärgina registreerida SA ja MTÜ nime.

Tegelikult kaubamärgiõigus peaks keelama MTÜ-de ja SA nimedes KM-i kasutamist, kuid siin oleks kontrollikohustus registripidajal. Sellega kaasneks tema koormus.

8) Ärisaladusele kohtumenetluses efektiivsema kaitse tagamine

TsMS § 37 lg 1 ja HKMS § 77 lg 1 kohaselt on asja arutamine tsiviil- ja halduskohtus avalik. Kui see on vajalik ärisaladuse või muu sellesarnase saladuse hoidmiseks ja kui huvi asja avaliku arutelu vastu ei ole saladuse kaitse huvist suurem, kuulutab kohus TsMS § 38 lg 1 p 6 kohaselt menetluse või osa menetlusest omal algatusel või menetlusosalise taotlusel kinniseks. Istungi kinniseks kuulutamise vajadust hinnates tuleb anda esmalt vastus küsimusele, kas menetluses avalduda võiv teave vastab ärisaladuse kriteeriumidele, ning seejärel, kas avaliku kohtupidamise põhimõtte piiramine on ärisaladuse kaitseks põhjendatud.¹⁴ Paratamatult ei ole välistatud, et kohus võib neile küsimustele vastates eksida.

TsMS § 660 lg 1 ja HKMS § 203 lg 1 kohaselt on tsiviil- ja halduskohtumenetluses kohtuistungi kinniseks kuulutamata jätmise määruse peale määruskaebuse esitamise võimalus välistatud. Sellises olukorras on ärisaladuse omajal kaks võimalust: jätta ärisaladus avalikustamata, rikkudes sellega enda menetluslikku positsiooni või ärisaladuse avaldamiseks kohustavat kohtumäärust, või ärisaladus avalikustada, minetades sellega ärisaladusele olemuslik konfidentsiaalsus ning sellest tulenev ärisaladuse kaitse ja konkurentsieelis.¹⁵

Menetluse kinniseks kuulutamata jätmise määruse edasikaebuse puudumine välistab võimaluse end selliste intensiivsete riivete eest kaitsta. Formaalsest kinniseks kuulutamise taotlemise võimalusest hoolimata ei pruugi isik saada oma ärisaladusega kaasnevaid õigusi

¹¹ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon (RT II 1993, 25, 55) kasutab terminit „intellektuaalne omand“ (art. 2).

¹² Intellektuaalomandi õiguste kaubanduslike leping (RT II 1999, 22, 123) kasutab terminit „intellektuaalomand“ (pealkirjas ja tekstis läbivalt).

¹³ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon art. 2

«intellektuaalne omand» sisaldab õigusi seoses:

- kirjandus- ja kunstiteoste ning teadustöödega,
- esituskunstnike poolt teoste esitamisega, fonogrammidega, raadio- ja televisiooniülekannetega,
- leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades,
- teaduslike avastustega,
- tööstusnäidistega,
- kaubamärkidega, teenindustunnustega, kaubanduslike nimede ja tähistega,
- kaitsega kolvatu konkurentsi vastu,

ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal.

¹⁴ M. Raude. Kohtuistungi kinniseks kuulutamine ärisaladuse kaitseks. – *Juridica* 6/2013, lk. 399.

¹⁵ M. Raude. Kohtuistungi kinniseks kuulutamine ärisaladuse kaitseks. – *Juridica* 6/2013, lk. 401.

kohtus tõhusalt kaitsta, sest istungi kinniseks kuulutamisel tekkida võivate kohtu kaalutusvigade ennetamise ja tagajärgede kõrvaldamise võimatuse tõttu tooks avalikul istungil ärisaladuse avaldamine suuremat kahju, kui kohtuasja positiivse lahendamise korral kasu saada on.¹⁶ Sellisel juhul oleks kohtusse pöördumise õigus üksnes näiline.

Määruskaebuse esitamise võimaldamine ei ole vajalik mitte üksnes TsMS § 38 lg 1 p-s 6 nimetatud ärisaladuse, vaid kõigi TsMS § 38 lg-s 1 nimetatud õiguste ja huvide kaitse efektiivsemaks tagamiseks. Kõikidele TsMS § 38 lg-s 1 nimetatud õigustele ja huvidele on omane, et avaldamise korral minetavad nad pöördumatult neile omase konfidentsiaalsuse. Seetõttu on oluline tagada, et selline pöördumatu konfidentsiaalsuse minetamine ei toimuks kohtu eksimuse tõttu ning et määruskaebuse esitamise võimalus oleks tagatud mitte üksnes ärisaladuse, vaid kõigi TsMS § 38 lg-s 1 nimetatud õiguste ja huvide kaitseks.

Eelnevast tulenevalt on õigus esitada menetluse või selle osa kinniseks kuulutamata jätmise määruse peale määruskaebus vajalik. TsMS § 38 lg 3 kohaselt ei kuuluta kohus menetlust või selle osa kinniseks, kui sellele vaidleb vastu isik, kelle huvide kaitseks tuleks menetlus või selle osa kinniseks kuulutada. Seetõttu on ka põhjendatud, et lisaks TsMS § 466 lg-st 1 tulenevale kohustusele toimetada määrus kätte menetlusosalistele, toimetatakse määrus kätte ka isikule, kelle huvide kaitseks menetluse või selle osa kinniseks kuulutamist taotleti. Samuti on põhjendatud, et määruskaebuse võib esitada menetlusosaline, kes menetluse või selle osa kinniseks kuulutamist taotles, või isik, kelle huvide kaitseks menetluse või selle osa kinniseks kuulutamist taotleti.

TsMS § 467 lg-st 5 tuleneva määruse viivitamatu täitmise vältimiseks ning TsMS § 38 lg-s 1 nimetatud õiguste ja huvide kaitsmiseks on oluline, et menetluse kinniseks kuulutamata jätmise määrus ei oleks täidetav enne selle jõustumist. Seetõttu peatab määruskaebuse esitamine määruse täitmise. TsMS § 466 lg 3 kohaselt jõustub määrus pärast määruskaebuse esitamise tähtaja möödumist või määruskaebuse rahuldamata või läbi vaatamata jätmist. Eelnevast tulenevalt ei tohiks TsMS § 38 lg-s 1 nimetatud õiguse või huviga kaitstud info enne menetluse või selle osa kinniseks kuulutamata jätmise määruse jõustumist avalikul kohtuistungil avaldamisele tulla.

9) Kohtualluvuse ühtlustamine

Ühtlustatakse tööstusomandiga seonduvate vaidluste kohtualluvus. Kõigi tööstusomandi alaste vaidluste lahendamine koondatakse Harju Maakohtusse, milles on olemas spetsialiseerunud kohtunikud nende spetsiifiliste vaidluste lahendamiseks. Muud kohtud jäävad lahendama ajutiste meetmete taotlusi, mille puhul kohtu lähedus võib olla oluline.

Enamuses riikides on nende vaidluste lahendamine spetsialiseeritud kohtute pädevuses. Viimane näide on Soome, kus kõiki TO alaseid vaidlusi lahendab hiljuti loodud Kaubanduskohus asukohaga Helsingis.

10) Vastuhagi esitamise õigus

¹⁶ M.-J Raude. Kohtuistungi kinniseks kuulutamine ärisaladuse kaitseks. Magistritöö; juhendaja U. Volens. Tartu Ülikool, õigusteaduskond, 2013, lk. 66.

Eelnõuga lisatakse TsMS paragrahvi 373 lõige 1¹, mis puudutab vastuhagi esitamise võimalust. Olukorras, kus ainuõiguse omanik või litsentsisaaja esitab hagi, peab kostjal olema õigus samas menetluses esitada vastuhagi ainuõiguse omaniku vastu ainuõiguse vaidlustamiseks hoolimata sellest, kas esialgse hagi esitajaks on litsentsisaaja või ainuomanik. Ainuõiguse rikkumise ning ainuõiguse vaidlustamise menetlus on omavahel seotud, sest ühe nõude rahuldamine välistab teise nõude rahuldamise. Nõuete eraldi menetlemine võib kaasa tuua olukorra, kus kohtud teevad vastukäivaid otsuseid. Ka kehtiva regulatsiooni puhul on nõuete menetlemine ühes menetluses läbi asjade liitmise võimalik. Asjade liitmine on siiski kohtu suvaotsus, mis ei ole vaidlustatav. Vastuhagina menetlemine annab pooltele suurema õiguskindluse sh on võimalik vastuhagi menetlusse võtmata jätmist vaidlustada.

11) Patendiameti teavitamine jõustunud lahendist

Täiendatakse TsMS paragrahvi 455 lõikega 3 eesmärgiga jätta Patendiameti osavõtt hagimenetlusest sätestamata lisades TsMS § 455 lg 3, mille kohaselt kohus teavitab Patendiametit jõustunud otsusest. Säte sobib Eesti õiguskorda, sest registriandmete muutmisel on juba kohtul kohustus teavitada registripidajat. Elektroonilise suhtluse korral ei too seaduse muudatus kaasa ulatuslikku mõju kohtute ega Patendiameti tööhulgale ega muude isikute halduskoormusele. Olukord on võimalik lahendada automaatse teavituse saatmisega. Sellisel juhul on vajalik lisada vastav funktsionaalsus kohtute infosüsteemile ning Patendiameti infosüsteemile. Vajalik oleks kohtute infosüsteemi ja Patendiameti kooskõlla viimine sättega, mis ilmselt nõuab lisaraha rakendamiseks.

12) Esindusõiguse eeldus patendivolinike puhul

TsMS § 226 lg 1 kohaselt tsiviilkohtumenetluses advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu. Eelnõus laiendatakse seda põhimõtet tööstusomandi kaitsega seotud menetluses esindajana tegutsevale patendivolinikule. Patendivolinikust esindaja korral nõutakse volikirja vaid kahtluse korral. Kuna nii advokaadid kui ka patendivolinikud pakuvad mõlemad õigusteenust, siis on nende võrdne kohtlemine igati põhjendatud.

13) Patendiomaniku äriühingu osanikuks saab olla üksnes patendivolinik

Eesmärgiga suurendada patendivolinike sõltumatust (PatVS § 6 lg 1), vähendada huvide konflikte, mis võivad tulla patendibüroode omandisuhetest ja tagada patendibüroodes hoitava informatsiooni suurem konfidentsiaalsus (PatVS § 6 sätestatud kutsetegevuse tagatised ei kehti patendibüroo omaniku suhtes) ning ühtlustada regulatsiooni advokatuuriseadusega (§ 54) on vajalik kehtestada nõue, et patendivoliniku äriühingu osanikuks või aktsionäriks võib olla üksnes patendivolinik. Kuna hetkel tegutseb mitmeid patendivoliniku äriühinguid, mille osanik või aktsionär ei ole patendivolinik, siis tuleb kehtestada üleminekuaj (optimaalne oleks 1 aasta) olukorra uue muutunud regulatsiooniga vastavuse viimiseks.

14) Patendivoliniku haridusnõue

Eelnõuga täpsustatakse patendivoliniku kutse omandamiseks vajalikku haridusnõuet. Senise regulatsiooni kohaselt piisab patendivoliniku kutse saamiseks kõrgharidusest, kuid kõrghariduse sisu on aja jooksul muutunud. Kõrgharidusstandardi kohaselt on bakalaureuseõpe kõrghariduse esimese astme õpe, mille kestel üliõpilane süvendab oma üldhariduslikke teadmisi, omandab eriala alusteadmisi ja -oskusi ning magistriõppeks ja töö

alustamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi (§ 7 lg 1) ning alles magistriastmes omandatakse iseseisvaks tööks vajalikud teadmised ja oskused (§ 9 lg 1: magistriõpe on kõrghariduse teise astme õpe, mille kestel üliõpilane süvendab erialateadmisi ja -oskusi ning omandab iseseisvaks tööks ja doktorioppeks vajalikke teadmisi ja oskusi).

Analoogne haridusenõue on ka advokaatidel. Advokatuuriseaduse § 23 lg 1 p 3 viitab kohtute seaduse § 47 lg 1 p-le 1, mille kohaselt kohtunikuks võib nimetada Eesti Vabariigi kodaniku, kes on omandanud õiguse õppesuunal vähemalt riiklikult tunnustatud magistrakraadi, sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 22 tähenduses või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni.

Vajalik on ka patendivoliniku haridusnõuet täpsustada ning viia see vastavusse muutunud kõrghariduse regulatsiooniga ning võrreldava kutseala (advokaadid) nõuetega. Vastavad muudatused tehakse PatVS paragrahvi 14 lõike 1 punkti 3. Leutiste ja mikrolülituste topoloogia kaitse valdkonna patendivolinike haridusnõuet on täpsustatud täiendades PatVS paragrahvi 14 uue lõikega 3, et viia see vastavusse selles valdkonnas tegutsemise eeldustega, milleks on ülikooli tasemel teadmised tehnika- ja/või loodusteaduste valdkonnas. Kvalifikatsiooninõuete ühtlustamiseks Euroopa patendiorganisatsioonis kehtivate nõuetega tuleb täpsemate Eesti patendivolinike kutsekvalifikatsiooni nõuete väljatöötamisel juhinduda Euroopa patendiorganisatsiooni haldusnõukogu poolt 10.12.2008 (CA/D 26/08) kinnitatud Euroopa Patendiameti ees tegutsevate kutseliste esindajate kvalifikatsioonieksami määrusest (REE).

[Vandeadvokaatidel, kes soovivad tegutseda tööstusomandi valdkonnas \(kaubamärgid, tööstusdisainilahendused, geograafilised tähised\) juhtudel, kus on nõutav patendivoliniku kutse, takistab kutse omandamist patendivoliniku seadusest tulenev patendivoliniku juures töötamise nõue koostöös advokatuuriseadusest tuleneva piiranguga, et advokaat saab tegutseda üksnes advokaadibüroo kaudu. Sellest tulenevalt luuakse eriregulatsioon vandeadvokaatidele, kel on vandeadvokaadina vähemalt 2-aastane ning piisav töökogemus kõnealustes tööstusomandi valdkondades näiteks kliente nõustades ning kohtuvaidlustes \(tegutsemispiiranguta tööstusomandi valdkonnad\) täita stažeerimise nõue tõendades ja/või põhistades oma senist kogemust patendivolinike eksamikomisjonile, kellel on diskretsiooniõigus otsustamiseks vandeadvokaadi patendivoliniku kutseeksami lubamise osas.](#)

15) Patendivoliniku kutse omandamiseks töökogemusnõude vähendamine

Muudatusega vähendatakse patendivoliniku kutse omandamiseks vajalikku töökogemusenõuet. Senise regulatsiooni kohaselt on nõutav 4 aastane valdkonna kogemuse nõue, s.h saab selle hulka arvata kuni 2 aastast töökogemust Patendiametis. Staaži vähendamise on põhjendatud, kuna kutsetegevuseks vajalikud oskused on võimalik omandada ka 3 aastase tegevusega. See vastab ka REE artiklis 11(2)(a)(ii) kehtestatud nõudele. Staaži vähendamist saab balansseerida ka eksami raskusastmega. Nii avarduvad suuremad võimalused isikutel tegutseda patendivolinikuna, kui nende oskused on vajalikul tasemel. Staaži vähendamisega samaaegselt oleks vaja täpsustada, et kogemus on omandatud vahetult enne kutse taotlemist, et vältida võimalus, et kutset taotledes tuginetakse minevikus omandatud kogemustele. Selleks tehakse vastavad muudatused PatVS paragrahvi 14 lõike 1 punkti 5.

Patendivoliniku kutsele taotlemisele eelnevat töökogemust väljaspool patendibürood, patendivoliniku juures töötamist või Patendiametit ei ole mõistlik arvestada, kuna selle tegevuse sisu on raske kontrollida ning üldjuhul (eriti Eestis tegutsedes) ei ole veendumust, et see tegevus on sedavõrd mahukas ja järjepidev, et vajalikud kogemused omandatakse.

16) Täiendusõppe nõude kehtestamine

Muudatusega kehtestatakse uudsena PatVS's patendivoliniku täiendusõppe regulatsioon. Senise regulatsiooni kohaselt ei ole kehtestatud patendivolinike korduseksamite korda, ega ka täiendusõppe kohustuslikkust selleks, et säilitada õigus tegutseda patendivolinikuna. Samas tuleb pidada oluliseks, et kõik patendivolinikud tegeleksid regulaarse täiendusõppega ning seda kõigis tegevusvaldkondades, mille osas on tehtud registreering registris. Täiendusõpe on ilmselgelt ka parim meede adresseerimaks kahtlusi patendivolinike kutseoskuste osas, mille põhjuseks võib olla ka muuhulgas vähene praktika näiteks vähene praktika leiutiste registreerimistaotluste ettevalmistamisel, mille objektiivseks põhjuseks on ka vähene Eesti leiutajate ja seega ka taotlejate arv.

Eelnõuga täiendatakse PatVS uue paragrahviga 18¹, mis reguleerib detailselt patendivoliniku täiendusõpet. Sellega seoses on vajalikud muudatused ka PatVS paragrahvidesse 19 (patendivoliniku kutsetegevuse peatamine ja taastamine) ja 20 (patendivoliniku kutse äravõtmine).

3 EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

Rakendusseaduse eelnõu regulatsiooni võib jagada sisuliseks ja tehniliseks.

Sisuline regulatsioon seondub kaubamärgi kaitse süsteemi (kaubamärgi kasutamise piiramine mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimedes), pankrotiseaduse, patendivoliniku seaduse, taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku, täitemenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmisega.

Tehnilise regulatsiooniga tunnistatakse varem kehtinud regulatsioon kehtetuks, asendatakse viited varem kehtinud õigusaktidele viidetega jõustuvatele eelnõudele, korrastatakse terminoloogiat ning tehakse muid tehnilise iseloomuga muudatusi.

Eelnõu § 1. Seaduste kehtetuks tunnistamine

Rakendusseadusega tunnistatakse kehtetuks autoriõiguse seadus, Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni kohaldamise seadus, geograafilise tähise kaitse seadus, kasuliku mudeli seadus, kaubamärgiseadus, mikrolülituse topoloogia kaitse seadus, patendiseadus, tööstusdisaini kaitse seadus ja tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus. Nimetatud seadustes olev regulatsioon on viidud autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadusesse ja tööstusomandi seadustikku. Uute eelnõude regulatsiooni on selgitatud autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse ja tööstusomandi seadustiku seletuskirjades.

Eelnõu §-d 2 ja 3. Eesti Rahvusraamatukogu seaduse ja etendusametuse seaduse muutmine

Muudatus on tehnilist laadi. Viide autoriõiguse seadusele asendatakse viitega autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadusele.

Eelnõu § 4. Keskkonnaregistri seaduse muutmine

Muudatusega ühtlustatakse terminoloogiat. Keskkonnaregistri seadus § 42 (2) punkt 3 sisaldab järgmist terminoloogilist konstruktsiooni: „äri- või tööstussaladust või intellektuaalse omandi saladus“. Ärisaladus hõlmab ka tootmissaladust, mistõttu taoline eristamine võib tekitada üksnes segadust. Ärisaladus on määratletud tööstusomandi seadustikus. Termin „intellektuaalse omandi saladus“ on täiesti arusaamatu ning eeldatavasti on ka selle all mõeldud ärisaladust.

Eelnõu § 5. Konkurentsiseaduse muutmise

Rakendusseadusega tunnistatakse kehtetuks konkurentsiseaduse (KonkS) § 63 (1).

Seaduse paragrahv 63 lõige 1 esimeses osas määratletakse ärisaladus. Ärisaladuse definitsioon ei ole vale, kuid kuna tööstusomandi seadustikus on ärisaladus määratletud (19. peatükk), siis ei ole vaja konkureerivaid definitsioone. Tööstusomandi seadustikus on ärisaladus määratletud küllalt abstraktsel tasemel, mis võimaldab ka konkurentsiseaduses oleva definitsiooni.

Seaduse paragrahv 63 lõige 1 teine osa sätestab: „[ä]risaladus ei ole avalikustamisele kuuluv või avalikustatud teave, Konkurentsiameti tehtud otsus ja ettekirjutus ning Konkurentsiameti peadirektori või Konkurentsiameti muu ametniku koostatud dokument, millest on ärisaladused välja jäetud“.

Sätte analüüsi pinnalt võib välja tuua regulatsiooni:

- 1) Ärisaladus ei ole avalikustamisele kuuluv teave;
- 2) Ärisaladus ei ole avalikustatud teave;
- 3) Ärisaladus ei ole otsus/ettekirjutus/dokument, millest on ärisaladused välja jäetud.

Punkt 1 ei määratle ärisaladust, vaid ütleb, et ärisaladuse avalikustamist ei loeta ärisaladuse rikkumiseks, kui seadus näeb ette selle avalikustamise kohustuse.

Punkt 2 on loogiline, sest avalikustatud teave ei ole ärisaladus. See põhimõte tuleneb nagunii ärisaladuse kaitse olemusest.

Punkt 3 püüab mingil omal moel lisada tunnuseid, mille abil määratleda ärisaladust. Aga need tunnused on tööstusomandi seadustikus loetletud ning seetõttu ei pea neid konkurentsiseaduses kordama.

Ärisaladuse olemust tööstusomandi liigina on põhjalikumalt tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskirjas.

Eelnõu §-d 6 ja 7. Käibemaksuseaduse ja loovisikute ja loomeliitude seaduse muutmise

Muudatused on tehnilist laadi. Korrastatakse terminoloogiat ning viide autoriõiguse seadusele asendatakse viidetega autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadusele.

Eelnõu § 8. Mittetulundusühingute seaduse muutmise

Äriseadustik¹⁷ näeb ette regulatsiooni, mille kohaselt „[ä]rinimes ei tohi kasutada Eestis kaubamärgina kaitstavat sõnalist, tähelist või numbrilist tähist või nende kombinatsiooni ilma kaubamärgi omaniku notariaalselt kinnitatud nõusolekuta, välja arvatud juhul, kui ettevõtja tegutseb tegevusaladel, mille suhtes kaubamärk ei ole kaitstud“ (§ 12 lg 3).

¹⁷ Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 21.03.2014, 3.

Taolist nime valimise piirangut ei eksisteeri mittetulundusühingute seaduses¹⁸ (MTÜS) ja sihtasutuste seaduses¹⁹ (SAS). Selline eristamine ei ole põhjendatud. Arvesse tuleb seejuures võtta asjaolu, et kaubamärke kasutatakse ka heategevuses ning toodete ja teenuste puhul, mille pakkumisel ei saada kohe otsest tasu.

Euroopa Kohus leidis mittetulundusühingu kaubamärgi kasutamist puudutavas vaidluses²⁰, et kaubamärgi kontekstis ei ole määravaks asjaolu, et kaupu või teenuseid pakutakse tulu saamise eesmärgiga. Nii leidis kohus, et „*kaubamärki kasutatakse tegelikult, kui mittetulundusühing kasutab seda oma suhetes avalikkusega ürituste kuulutustel, dokumentidel ja reklaammaterjalil ning kui ühingu liikmed kannavad vastavat kaubamärki kujutavaid rinnamärke annetuste kogumisel ja jagamisel*“. Seega ei ole mõistlik eristada kaubamärgi kasutamist mittetulunduslikel või äriistel eesmärkidel ning kaubamärgi kasutamise nõuded äriühingute nimedes ning mittetulundusühingute ja teiste ühingute nimedes peaksid olema samalaadsed. Samamoodi tuleb kaubamärgi registreerimisel arvestada mittetulundusühingute ja teiste ühingute nimedega.

Analüüsidest rahvusvahelist kogemust, siis võib tuua välja erinevad lähenemised. Üks võimalus on, et juriidilise isiku nime valiku piiramisel tuginetakse kaubamärgi õigusele (USA). Samas, kui nähakse ette, et kaubamärk ei tohi olla osa juriidilise isiku nimest, siis laieneb see kõigile juriidilistele isikutele ühte viisi. Näiteks näeb Leedu tsiviilkoodeks²¹ näeb ette, et juriidilise isiku nimes ei tohi kasutada kaubamärki.²²

Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA) on ise aktiivselt registreerinud kaubamärke. Kuni 2004 kuulus mittetulundusühingutele 75 kaubamärki. 1. mai 2014 a. seisuga on MTÜ-del 397 kaubamärki. Kuni 2004 oli sihtasutustel 43 kaubamärki. 1. mai 2014 a. seisuga on SA-del 155 kaubamärki.²³

Vältimaks olukorda, kus kaitstud kaubamärk registreeritaks samas valdkonnas tegutseva MTÜ või SA nimena muudetaksegi vastavate seaduste regulatsiooni selliselt, et MTÜ ja SA nimena ei saa registreerida kaubamärki, kui MTÜ ja SA tegutseb samas valdkonnas, kus on kaitstud kaubamärk.

¹⁸ Mittetulundusühingute seaduse. - RT I 1996, 42, 811 ... RT I, 21.03.2014, 3.

¹⁹ Sihtasutuste seadus. - RT I 1995, 92, 1604 ... RT I, 21.03.2014, 3.

²⁰ Euroopa Kohus 9. 12. 2008, C-442/07, Verein Radetzky-Orden vs. Bundesvereinigung Kameradschaft „Feldmarschall Radetzky“, punkt 24. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de8f805d311b0244d4b5a3e21f948255e7.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaNyQe0?text=&docid=76046&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=266570> (8.7.2014).

²¹ Civil Code of the Republic of Lithuania. Arvutivõrgus: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403201 (8.7.2014).

²² Article 2.39. Business Name of a Legal Person

3. Business name of a legal person may not contradict the public order or good morals or mislead the society as to its incorporator, co-owner, registered office, purpose of activities, juridical form, identity of the legal person or similarity to business names of other legal persons, business names of foreign enterprises, institutions and organisations, as well as trademarks and service marks which are familiar to the Lithuanian society. Business name of a legal person may not mislead by its identity or similarity to the recognised well-known trademarks and service marks which were submitted for registration, and were registered prior to the said legal person.

²³ Toodud andmed kogus Eesti Intellektuaalomandi ja Tehnoloogiasiirde Keskus.

Tööstusomandi seadustiku regulatsioon erineb samuti kehtiva kaubamärgi seaduse regulatsioonist selle poolest, et SA ja MTÜ nime ei saa registreerida kaubamärgiga valdkonnas, millega MTÜ või SA tegeleb. Tööstusomandi seadustiku eelnõu kohaselt ei saa kaitset kaubamärk, mis on identne või eksitavalt sarnane enne taotluse esitamise kuupäeva, rahvusvahelise registreerimise kuupäeva või prioriteedikuupäeva vastavasse registrisse kantud juriidilisest või füüsilisest isikust ettevõtja ärinimega või muu juriidilise isiku nimega ning vastava isiku tegevusala kuulub samasse valdkonda kauba või teenusega, mille tähistamiseks kaubamärki kasutatakse või kavatakse kasutada. Isiku tegevusaladena arvestatakse eelkõige neid lõppenud aruandeaasta tegevusalasid ja uude aruandeaastasse kavandatud tegevusalasid, mis olid vastavale registrile teatatud või majandusaasta aruandes näidatud enne taotluse esitamise kuupäeva, rahvusvahelise registreerimise kuupäeva või prioriteedikuupäeva (§ 94 lg 1 punkt 4).

Eelnõu § 9. Muuseumiseaduse muutmine

Muudatus on tehnilist laadi. Viide autoriõiguse seadusele asendatakse viitega autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadusele.

Eelnõu § 10. Pankrotiseaduse muutmise

Pankrotiseaduse vastavat muudatust tuleb vaadata koostoimes täitemenetluse seadustiku ja võlaõiguse seaduse vastavate muudatustega. Pankrotiseadust muudetakse selliselt, et litsentsiandja pankrot ei ole litsentsilepingu lõppemise aluseks. Tegemist on dispositiivse sättega, millest võivad lepingu pooled kalduda kokkuleppel kõrvale. Sätte eeskujuks on Saksa intellektuaalse omandi mudelseaduse²⁴ (edaspidi Saksa mudelseadus) § 109 lg 2, mille kohaselt „õiguste omanaja pankrot ei mõjuta õiguste omanaja poolt sõlmitud litsentsilepingu kehtivust“. Sätte mõte on tagada litsentsilepingute stabiilsus. See on oluline teadmispõhise majanduse edendamisel, sest äri võib olla rajatud litsentseeritud tehnoloogiale. Antud regulatsioon on seotud ka täitemenetluse sätetega, sest kui intellektuaalne omand võidakse realiseerida täitemenetluses, kus litsentsileping võidakse lõpetada.

Eelnõu § 11. Patendivoliniiku seaduse muutmine

Punkt 1 täpsustab PatVS paragrahvi 3 patendivoliniiku või patendivoliniiku äriühingu poolt sõlmitava kliendilepingu regulatsiooni.

Punkt 2 sisaldab regulatsiooni, mis puudutab patendivoliniiku äriühingut. Suurendamaks patendivoliniike sõltumatust (PatVS § 6 lg 1), vähendamaks huvide konflikte, mis võivad tulla patendibüroode omandisuhetest ning tagamaks patendibüroodes hoitava informatsiooni suuremat konfidentsiaalsust (PatVS § 6 sätestatud kutsetegevuse tagatised ei kehti patendibüroo omaniku suhtes) ning ühtlustamaks regulatsiooni advokatuuriseadusega (§ 54) on vajalik kehtestada nõue, et patendivoliniiku äriühingu osanikuks või aktsionäriks võib olla üksnes patendivoliniik (eelnõu § 4 punkt 2). Kuna hetkel tegutseb mitmeid patendivoliniiku äriühinguid, mille osanik või aktsionär ei ole patendivoliniik, siis tuleb kehtestada

²⁴ Hans-Jürgen Ahrens & Mary-Rose McGuire. Model Law for Intellectual Property Rules. A Proposal for German Law Reform. Abbreviated English Edition. Translated by Jasmin Jaenisch and Mary-Rose McGuire. Sellier European Law Publishers, 2013.

üleminekuajaks (optimaalne oleks 1 aasta) olukorra uue muutunud regulatsiooniga vastavuse viimiseks.

Punktid 3 ja 6 reguleerivad patendivoliniku kutse omandamiseks vajalikku haridusnõuet. Senise regulatsiooni kohaselt piisab patendivoliniku kutse saamiseks kõrgharidusest, kuid kõrghariduse sisu on aja jooksul muutunud. Kõrgharidusstandardi²⁵ kohaselt on bakalaureuseõpe kõrghariduse esimese astme õpe, mille kestel üliõpilane süvendab oma üldhariduslikke teadmisi, omandab eriala alusteadmisi ja -oskusi ning magistriõppeks ja töö alustamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi (§ 7 lg 1) ning alles magistriastmes omandatakse iseseisvaks tööks vajalikud teadmised ja oskused (§ 9 lg 1: magistriõpe on kõrghariduse teise astme õpe, mille kestel üliõpilane süvendab erialateadmisi ja -oskusi ning omandab iseseisvaks tööks ja doktorioppeks vajalikke teadmisi ja oskusi).

Analoogne haridusnõue on ka advokaatidel. Advokatuuriseaduse²⁶ § 23 lg 1 p 3 viitab kohtute seaduse § 47 lg 1 p-le 1, mille kohaselt kohtunikuks võib nimetada Eesti Vabariigi kodaniku, kes on omandanud õiguse õppesuunal vähemalt riiklikult tunnustatud magistrikraadi, sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 22 tähenduses või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni.

Vajalik on ka patendivoliniku haridusnõuet täpsustada ning viia see vastavusse muutunud kõrghariduse regulatsiooniga ning võrreldava kutseala (advokaadid) nõuetega. Vastavad muudatused tehakse PatVS paragrahvi 14 lõike 1 punkti 3 (eelnõu § 4 punkt 3). Leiutiste ja mikroliituste topoloogia kaitse valdkonna patendivolinike haridusnõuet on täpsustatud täiendades PatVS paragrahvi 14 uue lõikega 3, et viia see enam vastavusse selles valdkonnas tegutsemise eeldustega (süvendatud teadmised tehnika- ja/või loodusteaduste valdkonnas).

Punktid 4 ja 5–6 muudavad patendivoliniku kutse omandamiseks vajalikku töökogemusenõuet. Senise regulatsiooni kohaselt on nõutav 4 aastane valdkonna kogemuse nõue, s.h saab selle hulka arvata kuni 2 aastast töökogemust Patendiametis. Esitatud on ettepanek töökogemuse nõude perioodi pikkust lühendada ning samas võimaldada kogemuse hulka lugeda ka töötamist mujal, kui patendivoliniku juures või patendibüroos. Staaži vähendamise ettepanek on põhjendatud, kuna kutsetegevuseks vajalikud oskused on võimalik omandada ka 3 aastase tegevusega. Staaži vähendamist saab balansseerida ka eksami raskusastmega. Nii avarduvad suuremad võimalused isikutel tegutseda patendivolinikuna, kui nende oskused on vajalikul tasemel. Staaži vähendamisega samaaegselt oleks vaja täpsustada, et kogemus on omandatud vahetult enne kutse taotlemist, et välistada võimalus, et kutset taotledes tuginetakse minevikus omandatud kogemustele. Selleks tehakse vastavad muudatused PatVS paragrahvi 14 lõike 1 punkti 5.

Patendivoliniku kutsele taotlemisele eelnevat töökogemust väljaspool patendibürood, patendivoliniku juures töötamist või Patendiametit ei ole mõistlik arvestada, kuna selle tegevuse sisu on raske kontrollida ning üldjuhul (eriti Eestis tegutsedes) ei ole veendumust, et see tegevus on sedavõrd mahukas ja järjepidev, et vajalikud kogemused omandatakse (eelnõu § 4 punkt 5).

Punkt 5 käsitleb vandeadvokaatidele võimaldatud erandit omandada patendivoliniku kutse patendivoliniku seaduse § 2 lg 3 p 2 sätestatud patendivoliniku kutsetegevuse valdkonnas (kaubamärk, tööstusdisainilahendus ja geograafiline tähis) ilma patendivoliniku juures praktiseerimata (tulenevalt advokaadile kehtivaid tegevuspiiranguid väljaspool advokaadibürood) alljärgnevalt:

- **Kutse taotlemise õigus on üksnes vandeadvokaatidel;**

²⁵ Vabariigi Valitsuse 18.12.2008 määrus nr 178, RT I 2008, 57, 322.

²⁶ RT I, 21.12.2012, 4.

- [Kutset taotlenud isik peab olema tegutsenud vandeadvokaadina vahetult enne kutse taotlemist vähemalt kaks aastat;](#)
- [Vandeadvokaat peab olema vahetult enne patendivoliniku kutse taotlemist tegutsenud vandeadvokaadina \(nõustanud kliente, esindanud kohtuvaidlustes vm\) vähemalt kaks aastat;](#)
- [Vandeadvokaadi tegevus kõnealuses tööstusomandi valdkonnas \(kaubamärk, tööstusdisainilahendus ja geograafiline tähis\) peab olema sellise ulatuse ning iseloomuga, et sellest on võimalik järeldada, et vandeadvokaat on omandanud kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähiste valdkonnas kutse taotlemiseks vajaliku kogemuse.](#)

Punktidega 78-9–10 kehtestatakse uudsena PatVS's patendivoliniku täiendusõppe regulatsioon. Senise regulatsiooni kohaselt ei ole kehtestatud patendivolinike korduseksamite korda, ega ka täiendusõppe kohustuslikkust selleks, et säilitada õigus tegutseda patendivolinikuna. Samas tuleb pidada oluliseks, et kõik patendivolinikud tegeleksid regulaarse täiendusõppega ning seda kõigis tegevusvaldkondades, mille osas on tehtud registreering registris. Täiendusõpe on ilmselgelt ka parim meede adresseerimaks kahtlusi patendivolinike kutseoskuste osas, mille põhjuseks võib olla ka muuhulgas vähene praktika näiteks vähene praktika leiutiste registreerimistaotluste ettevalmistamisel, mille objektiivseks põhjuseks on ka vähene Eesti leiutajate ja seega ka taotlejate arv.

Eelnõu paragrahvi 3 punktiga 8 täiendatakse PatVS uue paragrahvi 18¹, mis reguleerib detailselt patendivoliniku täiendusõpet. Sellega seoses on vajalikud muudatused ka PatVS paragrahvidesse 19 (patendivoliniku kutsetegevuse peatamine ja taastamine) ja 20 (patendivoliniku kutse äravõtmine).

Punktiga 10–11 lisatakse üleminekusätteid, mis näevad ette tähtja PatVS muudatuste rakendamiseks.

Eelnõu § 12. Rahvusvahelise eraõiguse seaduse (RT I 2009, 59, 385) muutmise

Muudatusega ühtlustatakse terminoloogiat. Rahvusvahelise eraõiguse seaduse²⁷ §-s 23 kasutatakse terminit „intellektuaalne vara“. See asendatakse terminiga „intellektuaalne omand“. Muudatuse tagapõhi on selgitatud võlaõigusseaduse vastava muudatuse juures (eelnõu § 22).

Eelnõu § 13. Riigilõivuseaduse (RT I, 29.06.2014, 108) muutmise

Punktiga 1 Riigilõivuseaduse muutmise on tingitud asjaolust, et tööstusdisaini lahenduste variantide kaitse kaob ära.

Muudetud regulatsioon näeb ette järgmise regulatsiooni:

- 1) Tööstusdisainilahenduse registreerimise taotluse esitamise eest tasutakse riigilõivu 102,25 eurot ning koondtaotluse puhul lisaks 75 eurot iga järgmise tööstusdisainilahenduse eest alates teisest tööstusdisainilahendusest ning 50 eurot alates üheteistkümnendast tööstusdisainilahendusest;

²⁷ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I 2002, 35, 217 ... RT I 2009, 59, 385.

- 2) Füüsilise isiku või ainult füüsiliste isikute poolt tööstusdisainilahenduse registreerimise taotluse esitamise eest tasutakse riigilõivu 25,56 eurot ning koondtaotluse puhul lisaks 25 eurot iga järgmise tööstusdisainilahenduse eest alates teisest tööstusdisainilahendusest ning 20 eurot alates üheteistkümnendast tööstusdisainilahendusest.

Tööstusomandi seadustiku eelnõu kohaselt asendatakse tööstusdisainilahenduse variandid (piiratud sama üldmuljega tööstusdisainilahendused) võimalusega esitada tööstusdisainilahenduste koondtaotlus (piiratud sama Locarno klassiga). Koondtaotluse esitamisel on ette nähtud täiendav riigilõiv. Antud lahendus on analoogne Ühenduse disainimäärusega (Art 37 lõige 2).

Paragrahvi kohaselt koondtaotluse puhul tasutakse alates teisest ja üheteistkümnendast tööstusdisainist samas taotluses iga taotluse kohta täiendav riigilõiv. Seadus näeb ette kolmetasemelise lõivu arvutamise suuruse (iga koondtaotlusesse kuuluva tööstusdisainilahenduse eest):

- Riigilõiv ühe või esimese tööstusdisainilahenduse eest; ja
- Täiendav riigilõiv iga täiendava tööstusdisainilahenduse eest alates teisest kuni kümnenda tööstusdisainilahenduse eest samas taotluses; ja
- Täiendav riigilõiv iga täiendava tööstusdisainilahenduse eest alates üheteistkümnendast tööstusdisainilahendusest samas taotluses.

Koondtaotluse puhul väheneb halduskoormus taotluse esitamisel ja menetlemisel, kuna osaliselt (taotleja andmed) esitatakse taotluse andmed ühel taotlusel ning seeläbi väheneb nii taotleja, kui Patendiameti halduskoormus, mistõttu on mõistlik seda kompenseerida lõivusoodustusega täiendavalt taotlusele lisatud tööstusdisainilahenduste puhul.

Tegemist on ka tööstusdisainilahenduste kaitset edendava meetmega, mis soodustab enamaid tööstusdisainilahendusi kaitsma. Seetõttu on koondtaotluse riigilõivud kehtestatud astmelistena ning täiendavate tööstusdisainilahenduste lisamise eest võetakse väiksemat lõivu kui ühe tööstusdisainilahenduse eest.

Paralleelselt kehtiva Ühenduse disaini süsteemi puhul on lõivude skaala alljärgnev:

- Esimene taotlus ja registreeringu avaldamine: EUR350 (taotlus EUR230, avaldamine EUR120)
- Teine kuni kümnes taotlus ja registreeringute avaldamine: EUR175 (taotlus EUR115, avaldamine EUR65)
- Üheteistkümmes ja edasi: EUR80 (taotlus EUR50, avaldamine EUR30)

Punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks riigilõiv geograafilise tähise registreerimise taotluse esitamise eest. Geograafilise tähise kaitse süsteemi muutmise tulemusena kaob ära ka geograafiliste tähiste registreerimine. Kuna registreerimistaotlust ei esitata, siis ei ole vaja ette näha selle eest ka riigilõivu

Eelnõu § 14. Riigi õigusabi seaduse muutmine

Muudatused on tehnilist laadi. Korrastatakse terminoloogiat (termin „tööstusnäidis“ asendatakse terminiga „tööstusdisain“) ning viide autoriõiguse seadusele asendatakse viidetega autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadusele.

Eelnõu § 15. Sihtasutuste seaduse muutmine

Sihtasutuse seadust muudetakse selliselt, et sihtasutuse nimes ei tohi kasutada Eestis kaubamärgina kaitstavat sõnalist, tähelist või numbrilist tähist või nende kombinatsiooni ilma kaubamärgi omaniku notariaalselt kinnitatud nõusolekuta, välja arvatud juhul, kui sihtasutus tegutseb valdkonnas, mille suhtes kaubamärk ei ole kaitstud.

Sihtasutuse seaduse muudatus lähtub samadest kaalutlustest, mis mittetulundusühingute seaduse samasisuline muudatus ning neid ei hakata siinkohal kordama (vt. § 8).

Eelnõu § 16. Taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse muutmine

Rakendusseadusega muudetakse taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse sundlitsentsi regulatsiooni. Muudatus on tingitud vajadusest viia olemasolev regulatsioon kooskõlla direktiiviga biotehnoloogialeutiste õiguskaitse kohta.²⁸ Nimetatud direktiivi artikkel 12 sätestab:

„1. Kui sordiaretaja ei saa varasemat patenti rikkumata omandada või kasutada taimesordiõigust, võib ta asjakohase litsentsitasu eest taotleda sundlitsentsi patendiga kaitstud leiutise mitteainuõiguslikuks kasutuseks niivõrd, kui litsents on vajalik kaitstava taimesordi kasutamiseks. Liikmesriigid sätestavad, et sellise litsentsi andmise puhul on patendi valdajal õigus saada põhjendatud tingimustel ristlitsents kaitstud sordi kasutamiseks.

2. Kui biotehnoloogialeutist käsitleva patendi valdaja ei saa seda kasutada ilma varasemat taimesordiõigust rikkumata, võib ta asjakohase litsentsitasu eest taotleda sundlitsentsi selle õigusega kaitstud taimesordi mitteainuõiguslikuks kasutamiseks. Liikmesriigid sätestavad, et sellise litsentsi andmise puhul on sordiõiguse valdajal õigus saada põhjendatud tingimustel ristlitsents kaitstud leiutise kasutamiseks.

3. Lõikudes 1 ja 2 viidatud litsentside taotlejad peavad tõendama, et:

- a) nad on edutult taotlenud patendi või taimesordiõiguse valdajalt litsentsilepingu sõlmimist;
- b) taimesort või leiutis esindab märkimisväärset tehnilist arengut, millest seoses patenditaotluses osutatud leiutusega või kaitstud taimesordiga johtub oluline majanduslik huvi.“

Toodud artiklist tuleneb:

- 1) **sordi omanik** võib taotleda sundlitsentsi, kui ta ei saa oma sorti kaitsta või kasutada (direktiivi art. 12 lõige 1 esimene pool). Selline õigus tuleneb tööstusomandi seadustik § 108 lg 1 punktist 5: „[i]sik, kes on huvitatud patenditud leiutise kasutamisest ja on suuteline seda tegema Eestis, võib omaniku keeldumisel litsentsi andmisest esitada

²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/44/EÜ, 6. juuli 1998, biotehnoloogialeutiste õiguskaitse kohta. – EÜT L 213, 30/07/1998, lk. 13-21.

omaniku vastu hagi sundlitsentsi saamiseks, kui patent takistab sordi kaitse alla võtmist taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse järgi või kaitsealuse sordi kasutamist“;

- 2) tasakaalustava õigusena peab **patendi omanikul** olema õigus saada samuti sundlitsents kaitstud sordile (direktiivi art. 12 lõige 1 teine pool). Kehtivas taimede paljundamise ja sordikaitse seaduses sellist regulatsiooni ei ole. Tagamaks kooskõla direktiiviga tuleb seaduse paragrahvile 53 lisada lõige (1¹):

„Kui sordi omanik on sordi kaitse alla võtmiseks või kaitsealuse sordi kasutamiseks saanud sundlitsentsi tööstusomandi seadustiku § 108 lõige 1 punkt 5 alusel, siis on patendi omanikul õigus saada sundlitsents kaitstud sordi kasutamiseks, kui ei lepita kokku litsentside vahetamises“.

- 3) kui **patendi omanik** ei saa talle kuuluvat leiutist kasutada, kuna seda takistab kaitstud sort, siis ta võib nõuda sellele sordi kasutamiseks sundlitsentsi väljastamist (direktiivi art. 12 lõige 2 esimene pool). Kehtivas taimede paljundamise ja sordikaitse seaduses sellist regulatsiooni ei ole. Tagamaks kooskõla direktiiviga tuleb seaduse paragrahvile 53 lõikele (1) lisada punkt 3:

„3) kui kaitsealune sort takistab tehniliselt progressiivse ja Eesti Vabariigi majandusele olulise leiutise kasutamist“

- 4) tasakaalustava õigusena peab **sordi omanikul** olema õigus saada sundlitsents leiutisele (direktiivi art. 12 lõige 2 teine pool). Selline õigus tuleneb ToS § 105 lõikest 4: „[k]ui patendi omanik on saanud sundlitsentsi taimede paljundamise ja sordikaitse seaduse § 53 lõige 1 punkt 3 alusel, siis on kaitstud sordi omanikul õigus saada sundlitsents teisele leiutisele, kui ei lepita kokku litsentside vahetamises.“

Sundlitsentsi temaatika paremaks mõistmiseks võib vaadata tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskirja § 108 selgitusi.

Ühenduse sordikaitse määruse²⁹ artikkel 12 reguleerib sundlitsentsi väljastamist ühenduse sordile. Nimetatud määruse artikkel 12 (7) kohaselt ei liikmesriigid anda sundlitsentse ühenduse sordikaitse puhul.

Eelnõu § 17. Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse muutmise

Muudatusega ühtlustatakse terminoloogiat. Kehtivas eelnõu versioonis on kasutatud termineid „intellektuaalomandiõigus“ (§ 3 lg 1 punktid 5 ja 6) ja intellektuaalne omand (§ 12¹ lg 1 punkt 6) läbiseigi. Selguse huvides on vajalik valida üks termin. Eelistatavam on termini „intellektuaalne omand“ kasutamine. Muudatuse tagapõhi on selgitatud võlaõigusseaduse vastava muudatuse juures (eelnõu § 22).

Eelnõu § 17. Tsiiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise

²⁹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 2100/94, 27. juuli 1994, ühenduse sordikaitse kohta. Muudetud järgmiste määrustega: 2506/95, 807/2003, 1650/2003, 873/2004, 15/2008. Konsolideeritud versioon Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:01994R2100-20080131&qid=1400694822860&from=ET> (21.5.2014).

Punktiga 1 nähakse ette määruskaebuse esitamise võimalus menetluse või selle osa kinniseks kuulutamata jätmise määruse peale. Määruskaebuse esitamise võimalusega tagatakse efektiivne õiguste kaitse isikutele, kelle huvide kaitseks võidakse menetlus või selle osa kinniseks kuulutada. Samuti välistatakse ärisaladuse ning teiste TsMS § 38 lg-s 1 nimetatud õiguste ja huvide pöördumatu avaldumine ja sellest tingitud kahju tekkimine enne menetluse või selle osa kinniseks kuulutamata jätmise määruse jõustumist.

Punktiga 2 täiendatakse TsMS'i paragrahvi 100¹, mis reguleerib territoriaalset kohtualluvust.

TsMS § 100¹ lõikes 1 sätestatakse, et tööstusomandi seadustiku § 2 lõige 2 punktides 1 kuni 5 nimetatud tööstusomandi alaseid asju vaatab läbi Harju maakohus.

See tähendab, et vaidlused seoses leitudistega, täiendava kaitsega, mikrolülituse topoloogiaga, tööstusdisaini lahendustega ja kaubamärkidega alluvad Harju maakohtule. Tööstusomandi seadustik reguleerib ka ärisaladusega seonduvat, kuid siin kohal ei ole otstarbekas näha ette, et kõik ärisaladust puudutavad vaidlused (nt. tulenevalt töölepingust, juhatuse liikme lepingust) alluksid Harju maakohtule.

TsMS § 100¹ lõikes 2 sätestatakse, et Ühenduse kaubamärkide ja Ühenduse disainilahenduste asju vaatab esimese astme Ühenduse kaubamärgi- ja disainikohtuna läbi Harju Maakohus ja teise astme Ühenduse kaubamärgi- ja disainikohtuna Tallinna Ringkonnakohus.

Kehtivas õiguses on see regulatsioon kaubamärgiseaduses (§ 71⁵) ja tööstusdisaini kaitse seaduses (§ 87⁷). Tööstusomandi seadustiku eelnõu koostajad on seisukohal, et menetlusnormid peavad eelkõige sisalduma menetlusõiguses mitte materiaalõiguses. Kehtiva õigusega võrreldes midagi sisuliselt ei muutu.

Erialluvus võimaldab kohtunike spetsialiseerumist ja seega ka õigusvaidluste kvaliteedi tõusu ning menetlusaja lühenemist. Isikutele ei tekita TsMS muudatus täiendavat halduskoormust, sest kohtusse pöördumise võimalused ei vähene. Ka praegu on võimalik erinevate e-lahenduste ja n.ö valesse kohtusse avalduse esitamisega kasutada kõik Eesti kohtumaju kohtusse pöördumiseks. Regionaalarengule mõju puudub. Ettevõtluskeskkonnale on mõju positiivne, sest spetsialiseerunud kohtutes on menetlus kiirem ja kvaliteetsem.

Punktiga 3 lisatakse TsMS paragrahvi 373 lõige 1¹, mis puudutab vastuhagi esitamise võimalust. Olukorras, kus ainuõiguse omanik või litsentsisaaja esitab hagi, peab kostjal olema õigus samas menetluses esitada vastuhagi ainuõiguse omaniku vastu ainuõiguse vaidlustamiseks hoolimata sellest, kas esialgse hagi esitajaks on litsentsisaaja või ainuomanik. Ainuõiguse rikkumise ning ainuõiguse vaidlustamise menetlus on omavahel seotud, sest ühe nõude rahuldamine välistab teise nõude rahuldamise. Nõuete eraldi menetlemine võib kaasa tuua olukorra, kus kohtud teevad vastukäivaid otsuseid. Ka kehtiva regulatsiooni puhul on nõuete menetlemine ühes menetluses läbi asjade liitmise võimalik. Asjade liitmine on siiski kohtu suvaotsus, mis ei ole vaidlustatav. Vastuhagina menetlemine annab pooltele suurema õiguskindluse sh on võimalik vastuhagi menetlusse võtmata jätmist vaidlustada. Võimalik mõju on kohtute menetluse pikkusele, eelkõige kui menetlusosalised on välismaised isikud. Samas peab märkima, et ka praeguse nõ tagaukse meetodi kasutamisel on menetlus keeruline ja pikk, seega tegelik olukord ilmselt ei muutu. Ettevõtluskeskkonnale on mõju pigem positiivne, sest ühes kohtumenetluse saab lahendada ära kõik puutumust omavad

vaidlused. Menetluskulude ja aja kokkuvõtte on suurem ühes menetluses kui mitmes eraldi menetluses. Kulud riigi eelarvele kaasa ei too.

Punktiga 4 täiendatakse TsMS paragrahvi 455 lõikega 3 eesmärgiga jätta Patendiameti osavõtt hagimenetlusest sätestamata lisades TsMS § 455 lg 3, mille kohaselt kohus teavitab Patendiametit jõustunud otsusest, mis seonduvad leiutistega, täiendava kaitsega, mikrolülituse topoloogiaga, tööstusdisaini lahendustega ja kaubamärkidega.

Säte sobib Eesti õiguskorda, sest registriandmete muutmisel on juba kohtul kohustus teavitada registripidajat. Elektroonilise suhtluse korral ei too seaduse muudatus kaasa ulatuslikku mõju kohtute ega Patendiameti tööhulgale ega muude isikute halduskoormusele. Olukord on võimalik lahendada automaatse teavituse saatmisega. Sellisel juhul on vajalik lisada vastav funktsionaalsus kohtute infosüsteemile ning Patendiameti infosüsteemile. Vajalik oleks kohtute infosüsteemi ja Patendiameti kooskõlla viimine sättega, mis ilmselt nõuab lisaraha rakendamiseks.

Eelnõu § 19. Täitemenetluse seadustik muutmise

Muudatusega sätestatakse, et sissenõude pööramine intellektuaalse omandi varalistele õigustele ei mõjuta litsentsilepingu kehtivust. See põhimõte on oluline, et tagada litsentsilepingute stabiilsus, kuna neil on oluline roll teadmiste põhise ettevõtluse toimimisel. Antud muudatust tuleb vaadata koostoimes pankrotiseaduse muudatusega, mille kohaselt õiguste omaja pankrot ei mõjuta viimase poolt sõlmitud litsentsilepingute kehtivust.

Eelnõu § 20. Töölepingu seadus muutmise

Muudatuse eesmärk on terminoloogia ühtlustamine. Töölepingu seadus³⁰ kasutab terminit „tootmis- või ärisaladuse“ (§ 22 lg 1, § 23 lg 2). Selguse huvides tuleb terminoloogia ühtlustada ja kasutada võimalusel läbivalt terminit „ärisaladus“. Tootmissaladus on üks ärisaladuse liike.

Ärisaladuse määratlus on tööstusomandi seadustikus (19. peatükk).

Eelnõu § 21. Tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise registreerimise Haagi kokkuleppe Genfi redaktsiooni ratifitseerimise seaduse muutmise

Nimetatud seaduse kehtiv regulatsioon näeb ette, et „Haagi kokkuleppe Genfi redaktsiooni artikli 13 lõike 1 alusel teatab Eesti Vabariik, et ühe taotluse objektiks võib olla üks tööstusdisainilahendus, ühe tööstusdisainilahenduse variandid või üks tööstusdisainilahenduste komplekt. Tööstusdisainilahenduse variandid on tööstusdisainilahenduse sellised teisendid, mis vastava ala asjatundjale jätavad sama üldmulje. Tööstusdisainilahenduste komplekt on tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni Locarno kokkuleppe järgi ühte klassi kuuluvate ja samas laadis kujundatud tööstusdisainilahenduste loogiline kogum“.

³⁰ Töölepingu seadus. - RT I 2009, 5, 35 ... RT I, 22.12.2012, 15.

Kuna tööstusomandi seadustikus ei reguleerita variantidega seonduvat, siis on vajalik muuta ma toodud sätet selliselt, et sellest jääksid välja viited tööstusdisainilahenduse variantidele.

Seaduse paragrahvi 2 punkti 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„3) Haagi kokkuleppe Genfi redaktsiooni artikli 13 lõike 1 alusel teatab Eesti Vabariik, et ühe taotluse objektiks võib olla üks tööstusdisainilahendus või tööstusdisainilahendused, mis kuuluvad ühte rühma. Rühm on tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni Locarno kokkuleppe järgi samasse klassi kuuluvate tööstusdisainilahenduste kogum.“

Tulenevalt sellest muudatusest on vajalik tagasi võtta WIPOsse tehtud deklaratsioon ja teha uus deklaratsioon.

Eelnõu § 22. Võlaõigusseaduse muutmine

Punktiga 1 täiendatakse VÕS paragrahvi 127 lõiget 6 viimase lausega: „Kasuliku mudeli või patendi rikkumise korral võib kohus määrata hüvitise mitte rohkem kui hagi esitamisele eelnenud viie aasta jooksul tekitatud kahju ulatuses, välja arvatud välja arvatud juhul, kui kahju tekitati tahtlikult või raske hooletuse tõttu“.

Kehtivas õiguses on sarnane säte patendiseaduses (§ 53 lg 2) ja kasuliku mudeli seaduses (§ 50 lg 3). Selle kohaselt patendiga / kasuliku mudeliga kaitstud leiutise heauskse kasutamise puhul ei või kohus määrata hüvitist rohkem kui hagi esitamisele eelnenud viie aasta jooksul tekitatud kahju ulatuses.

Regulatsiooni eesmärk on piirata kahju hüvitamise ulatust patendi või kasuliku mudeli omaniku õiguste rikkumisel. Patendi ja kasuliku mudeli eristamine teistest intellektuaalse omandi liikidest on põhjendatud, kuna patendi kaitseulatus ei ole tihti selgepiiriline ning võib juhtuda, et kolmas isik tahtmatult rikub patendiomaniku ainuõigust.

Selline lähenemine ei ole unikaalne. Näiteks sisaldab Soome patendiseadus³¹ § 58 sarnase regulatsiooni.³²

Punktiga 2 muudetakse litsentsilepingu määratlust (VÕS § 368) selliselt, et asendatakse termin „intellektuaalne vara“ terminiga „intellektuaalne omand“ ning kasutatakse terminit „litsents“.

Võlaõigusseaduse litsentsilepingu regulatsioon lähtub kasutusõiguse kontseptsioon ning intellektuaalse omandi valdkonnas lähtutakse litsentsi (loa) kontseptsioonist. Võlaõigusseaduse § 368 määratleb litsentsilepingut järgmiselt: „[I]litsentsilepinguga annab üks isik (litsentsiandja) teisele isikule (litsentsisaaja) õiguse teostada intellektuaalsest varast tulenevaid õigusi kokkulepitud ulatuses ja kokkulepitud territooriumil, litsentsisaaja aga kohustub maksma selle eest tasu (litsentsitasu)“.

³¹ Soome patendiseaduse inglise keelne tõlge. Arvutivõrgus: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/fi/fi093en.pdf> (21.7.2014).

³² Section 58

A person found guilty of patent infringement that is neither intentional nor negligent shall pay compensation for the exploitation of the invention if and to the extent held reasonable.

Compensation proceedings for patent infringement shall only refer to damage during the last five years prior to institution of proceedings. The right to compensation for damage suffered prior to that period shall lapse.

Autoriõiguse, autoriõigusega kaasnevate õiguste ja tööstusomandi kehtivas ja eelnõude regulatsioonis lähtutakse litsentsilepingu ja litsentsi (loa) eristamisest.

Kehtiv autoriõiguse seadus (§ 46 lg 1) kohaselt „[t]eose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autori poolt oma varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral või autori poolt antud loa (litsentsi) alusel ...“. Autoriõiguse seaduse eelnõu (§ 65 lg 1) sätestab sarnase regulatsiooni: „[õ]iguste eseme kasutamine on lubatud vaid õiguste omaja poolt oma õiguste üleandmise korral või litsentsilepinguga saadud loa alusel, välja arvatud käesolevas seaduses loetletud õiguste eseme vaba kasutamise juhud“.

Tööstusomandi valdkonnas lähtutakse sarnasest lähenemisest. Kaubamärgiseaduse (§ 21 lg 3) sätestab, et „[l]itsentsilepingu poole nõudel tehakse litsentsi kohta registrisse kanne“. Tööstusdisaini kaitse seadus (§ 74 lg 7) kohaselt „[l]itsentsi andmisel sõlmitakse kirjalik litsentsileping.“ Patendiseadus (§ 46 lg 4) näeb ette, et „[l]itsentsi võib registreerida registris. Litsentsi kohta kande tegemise aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus, millele on lisatud litsentsilepingu ära kiri või registreerimiseks vajalikke andmeid sisaldav litsentsilepingu väljavõte“. Tööstusomandi seadustiku eelnõu (§ 55 lg 2) eristab samuti litsentsilepingut ja litsentsi: „[l]itsentsi avaldusele lisatakse litsentsileping või selle väljavõte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid“.

Võlaõigusseaduse litsentsilepingu regulatsiooni eesmärk on luua kogu intellektuaalse omandi jaoks üldine regulatsioon. Probleem seisneb aga selles, et võlaõigusseaduse vastav regulatsioon ei arvesta Eesti intellektuaalse omandi teoorias ja praktikas juurdunud litsentsilepingu ja litsentsi eristamise kontseptsiooniga ja toob selle asemel sisse Saksa autoriõiguse monistlikust doktriinist lähtuva kasutusõiguse kontseptsiooni.³³ Seetõttu muudetakse võlaõigusseaduse litsentsilepingu regulatsiooni selliselt, et see lähtuks litsentsi (loa) kontseptsioonist.

Termini „intellektuaalne vara“ asendamine terminiga „intellektuaalne omand“ on tingitud asjaolust, et nii rahvusvahelises praktikas, kui ka rahvusvaheliste lepingute eesti keelsetes versioonides on kasutusel terminid „intellektuaalne omand“³⁴ või „intellektuaalomand“³⁵. Intellektuaalne vara (*intellectual asset*) on pigem majanduslik termin ning selle tähendus on ebaselge. Kuna intellektuaalse omandit tuleb tõlgendada laialt³⁶, siis termini muudatus sisulist mõju kaasa ei too.

Punktiga 3 muudetakse võlaõigusseaduse paragrahvi 369:

³³ Täiendavalt vt. A. Kalvi. Autorilepingu uus kuub, *Juridica*, 2003, nr.4, lk.250-260.

³⁴ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon (RT II 1993, 25, 55) kasutab terminit „intellektuaalne omand“ (art. 2).

³⁵ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (RT II 1999, 22, 123) kasutab terminit „intellektuaalomand“ (pealkirjas ja tekstis läbivalt).

³⁶ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon art. 2

«intellektuaalne omand» sisaldab õigusi seoses:

- kirjandus- ja kunstiteoste ning teadustöödega,
- esituskunstnike poolt teoste esitamisega, fonogrammidega, raadio- ja televisiooniülekannetega,
- leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades,
- teaduslike avastustega,
- tööstusnäidistega,
- kaubamärkidega, teenindustunnustega, kaubanduslike nimede ja tähistega,
- kaitsega kõlvatu konkurentsi vastu,

ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal.

- 1) Nähakse ette litsentsiandja kohustus võtta tarvilikke meetmeid intellektuaalse omandi õiguste kehtivuse säilitamiseks (VÕS § 369 lg 1). Regulatsiooni loomisel on lähtutud Saksa mudelseaduse paragrahvist 115 lõikest 1.³⁷ Kuna litsentsileping on keskseid mehhanisme teadmussiirdes, siis lisaks litsentsilepingu stabiilsusele on oluline, et säiliks ka litsentseeritavad õigused. Seega on oluline ka seaduse tasandil näha ette, et õiguste omajal, kui ta on sõlminud litsentsileping, on kohustus astuda samme õiguste kehtivuse tagamiseks. See on aktuaalne eelkõige tööstusomandi puhul, kui eksisteerib vajadus lõivude tasumiseks ja kaitsetähtaja pikendamiseks;
- 2) täpsustatakse, et registrisse kantud tööstusomandi tühistamine või lõppemine ei mõjuta litsentsilepingu kehtivust. Tööstusomandi seadustik sisaldab sarnase regulatsiooni seoses kohtulahenditega. Selle kohaselt „Hagi või vaidlustusavalduse rahuldamise korral loetakse kaitse tühiseks algusest peale. Selline lahend ei ole enne selle jõustumist ainuõiguse rikkumise kohta tehtud lahendi tühistamise alus“ (ToS § 25). Litsentsisaajal on õigus öelda litsentsileping üles, kui intellektuaalse omandi õigused lõpevad või tühistatakse, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti. Regulatsiooni väljatöötamisel tugineti Saksa mudelseaduse paragrahvidele 114 (2) ja 114 (5)³⁸. Muudatuse põhjus seisneb selles, et erinevalt asjaõiguslikust omandist võidakse intellektuaalse omandi õigused (eelkõige tööstusomandi valdkonnas) tühistada tagasiulatavalt (nt. ei vastanud ese kaitsekriteeriumitele) või siis teatud hetkest kehtetuks tunnistada (nt kui kaubamärk on kaotanud oma eristusvõime). Sellisel juhul tekib küsimus litsentsilepingu kehtivusest ja võimalikest nõuetest seoses objekti kadumisega. Antud säte maandab litsentsiandja riske ja soodustab seeläbi litsentsilepingute sõlmimist. Lisaks on see dispositiivne, mis võimaldab teistsugust kokkulepet.
- 3) samuti sätestatakse põhimõtte, mille kohaselt loetakse tühiseks litsentsilepingu tingimus, mis keelab litsentsiandjal vaidlustada intellektuaalse omandi õiguste kehtivus. Samas antakse litsentsiandjale õigus öelda taolisel juhul litsentsileping üles Regulatsiooni väljatöötamisel tugineti Saksa mudelseaduse § 120 (1)³⁹ ja § 114 (4)⁴⁰. Kuna intellektuaalse omandi õigused kujutavad endast piirangut ja monopoli, siis on äärmiselt oluline, et need oleks antud korrektselt. Tagades litsentsisaajale imperatiivselt õiguse vaidlustada intellektuaalse omandi kehtivus, on täiendavaks tagatiseks, et põhjendamatult antud õigused tühistatakse. Olukorras, kus litsentsisaaja vaidlustab intellektuaalse omandi kehtivuse, ei saa eeldada, et litsentsisaaja peab koostöösuhet jätkama. Seetõttu nähaksegi ette, et litsentsiandja võib lepingu üles öelda. Viimane põhimõte on siiski dispositiivne, mis tähendab, et lepinguga võidakse sellest kõrvale kalduda.

³⁷ § 115

(1) The licensor shall be obligated to take necessary measures to ensure the maintenance of the intellectual property right.

³⁸ § 114 Duration, extraordinary termination

(2) The nullity of the intellectual property right does not affect the validity of the licence contract.

(5) The licensee in particular cannot be expected to further adhere to the licence agreement in case the intellectual property right ceases or is declared invalid and in case the exploitation of the licence is uneconomical according to the standards of § 313 Civil Code and an adjustment of the contract is either impossible or unacceptable for the licensor.

³⁹ § 120 No-challenge clause

(1) A contractual provision that prohibits the licensee to challenge the legal validity of the intellectual property right shall be void. The validity of the remaining contract shall remain unaffected hereof.

⁴⁰ § 114 Duration, extraordinary termination

(4) Unless otherwise agreed by the parties the licensor in particular cannot be reasonably expected to adhere to the contract if the licensee has attacked the legal validity of the intellectual property right.

Punktiga 4 muudetakse võlaõigusseaduse paragrahvi 370:

- 1) muudatusega ühtlustatakse terminoloogiat. VÕS § 370 lg 2 asendatakse termin „intellektuaalne vara“ terminiga „intellektuaalne omand“. Muudatuse kohta vt punkt 2 kommentaare;
- 2) võlaõigusseaduse § 370 muudatusega nähakse ette, et intellektuaalse omandi õiguste ülemineku korral lähevad litsentsilepingust tulenevad õigused ja kohustused üle uuele intellektuaalse omandi õiguste omajale (lg 4), litsentsilepingu sõlmimine ei mõjuta lepingu esemeks olevate õiguste suhtes varem sõlmitud litsentsilepingute kehtivust (lg 5) ning litsentsileping on tühine ulatuses, milles see riivab varem sõlmitud litsentsilepingust tulenevaid litsentsisaaja õigusi (lg 6).
Kehtivas tööstusomandi õiguses nähakse ette, et patendi (§ 46 lg 5), kasuliku mudeli (§ 43 lg 5), tööstusdisainilahenduse (§ 75 lg 3), kaubamärgi (§ 21 lg 2) ja sordi (§ 52 lg 2) omaniku õiguste üleminekul teisele isikule lähevad üle ka litsentsist tulenevad õigused ja kohustused. Eeldada võib, et litsentsist tulenevad õigused lähevad üle ka mikrolülituse topoloogia puhul. Nimelt sätestab mikrolülituse topoloogia kaitse seadus (§ 50 lg 6), et „[r]egistreerimata litsentsil ei ole kolmanda isiku suhtes õiguslikku jõudu“. Sellest saab järeldada, et kui litsents on registreeritud, siis see läheb üle mikrolülituse topoloogia üleminekul. Taoline litsentsist tulenevate õiguste üleminek ei ole ette nähtud autoriõiguse seaduses.
Regulatsiooni loomisel on lähtutud Saksa mudelseaduse paragrahvi 112 lõikest 3.⁴¹ Kuna intellektuaalse omandi kodifitseerimise mõte on vältida tarbetut kordamist, siis koondataksegi olemasolev regulatsioon, mis laieneb kogu intellektuaalsele omandile võlaõigusseadusesse. Antud muudatust tuleb vaadata koostoimes pankroti- ja täitemenetlusõiguse muudatustega;
- 3) muudatusega nähakse ka ette, et registrisse kantud tööstusomandi litsentsil on kolmanda isiku suhtes õiguslik jõud eelduslikult vaid siis, kui litsentsi kohta on tehtud vastav kanne tööstusomandi registrisse. (§ 370 lg 7). Tööstusomandi valdkonnas on tavaline, kui seotakse litsentsi õiguslik toime kolmandale isikule registri kandega. See on nii patendi (§ 46 lg 4), kasuliku mudeli (§ 43 lg 4), tööstusdisaini (§ 74 lg 6) ja mikrolülituse topoloogia (§ 50 lg 6) puhul. Registrisse kandmata litsents omab kolmanda isiku suhtes õiguslikku mõju siis, kui kolmas isik on või peab olema teadlik litsentsilepingu olemasolust.
Regulatsioon ei mõjuta tööstusomandi litsentsilepingu kehtivust poolte vahel. Samas selleks, et see omaks kolmandate isikute suhtes õigusliku jõudu, peab kolmas isik sellest teadma või litsents peab olema kantud registrisse.

Punktiga 5 VÕS § 371 teksti täpsustatakse parema mõistetavuse huvides. VÕS litsentsilepingute sätted ei reguleeri otseselt all-litsentside andmisega seonduvat. Võlaõigusseaduse kommentaarides selgitatakse, et § 371 lõike 1 tekstis sisalduv väljend „kasutusõiguse üleandmine“ hõlmab nii litsentsilepingu ülevõtmist (VÕS § 179) kui all-

⁴¹ § 112

(3) Any transfer of rights or the grant of a licence shall not affect existing licences, which have been previously granted to third parties (succession protection). In the case of a transfer of rights the new rightholder shall assume the rights and obligations of the licensor. In case a licence subsequently granted affects the rights of a licensee, which has previously concluded a licence contract regarding the intellectual property-right, which is the subject of the present agreement, the latter shall insofar be null and void.

litsentsilepingu sõlmimist (vrld VÕS § 288).⁴² Tegemist ei ole sisulise muudatusega. Intellektuaalse omandi seadustes nähakse erinevas sõnastuses ette, et all-litsentsi andmiseks peab olema litsentsiandja nõusolek (AutÕS § 47, PatS § 46, KasMS § 43, TDKS § 74, KaMS § 21, MTKS § 50). Muudatusega välditakse dubleerimist.

Punktiga 6 nähakse ette ainulitsentsisaaja õigus pärast intellektuaalse omandi õiguste omajale teate saatmist intellektuaalse omandi õiguste rikkumise kohta hagi esitada ka intellektuaalse omandi õiguste omaja nõusolekuta, kui viimane ei ole mõistliku aja jooksul ise hagi esitanud (VÕS § 373 lg 3). Regulatsiooni loomisel on lähtutud Saksa mudelseaduse paragrahvist 122 lõikest 1.⁴³ Hagi esitamise õigus antakse ainulitsentsi saajale.

Litsentsilepingu üldregulatsioon sisaldub VÕS'is (§ 368 jj). VÕS § 373 näeb ette, et kui kolmas isik takistab litsentsisaajat tema litsentsilepingust tulenevate õiguste kasutamisel või rikub neid õigusi, peab litsentsisaaja sellest viivitamata teatama litsentsiandjale, kes peab viivitamata võtma tarvitusele kõik vajalikud abinõud, et võimaldada litsentsilepingust tulenevate õiguste kasutamist ja lõpetada litsentsisaaja õiguste rikkumine. Kui litsentsiandja võtab sellised abinõud tarvitusele, peab litsentsisaaja temaga vajalikul määral koostööd tegema. Olemuselt on see säte sarnane VÕS §-ga 278, mille p 2 kohaselt on üürnikul õigus asjal tekkinud puuduse või selle kasutamise takistuse korral nõuda üürileandjalt kolmanda isikuga õigusvaidluse ülevõtmist. Seega tuleneb VÕS-ist litsentsisaaja kohustus üksnes teavitada litsentsiandjat tema õiguste rikkumisest, kuid mitte litsentsisaaja õigus ise rikkuja vastu hagi esitada.⁴⁴ Samuti on võlaõigusseaduses reguleeritud tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid, mida on võimalik kohaldada isiku õiguste, sh intellektuaalsest omandist tulenevate õiguste rikkumise korral. Nii on võimalik nõuda kahju hüvitamist (VÕS § 1043 jj), kahju tekitava tegevuse lõpetamist (VÕS § 1055 lg 1), sellest hoidumist tulevikus rikkujalt ja isikult, kelle teenuseid kolmas isik kasutas õiguse rikkumise eesmärgil (VÕS § 1055 lg 3 p 1) ning õigusi rikkuvate kaupade ja nende tootmiseks vajalike materjalide ja seadmete suhtes mõistlike abinõude rakendamist, muu hulgas nende hävitamist või tagasivõtmist või lõplikku eemaldamist turustusvõrgust (VÕS § 1055 lg 3 p 2). Nimetatud sätete kohaselt on nõudeõiguslikuks isikuks kannatanu (VÕS § 1055 lg 1) või isik, kelle õigusi rikuti (VÕS § 1055 lg 3). Isikuks, kelle õigusi rikuti, saab seega olla litsentsiandja, mitte litsentsisaaja. Seda on võimalik järeldada ka asjaolust, et VÕS § 1045 lg 1 p-s 5, mis hõlmab mh ka intellektuaalse omandi õigusi, on silmas peetud just absoluutseid õigushüvesid.⁴⁵ Sellest järeldub, et deliktiõiguse sätete alusel ei ole nõudeõigust isikul, kellele mingi õiguse kasutamine on antud litsentsilepinguga, kuna tegemist on relatiivse, mitte absoluutse õigusega.

⁴² P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Juura, 2007, lk. 343.

⁴³ § 122

(1) Without prejudice to the provision of the licence contract, the licensee may bring an action for infringement only if its rightholder consents thereto. However, the holder of an exclusive licence may bring such proceedings if the rightholder, after formal notice, does not himself bring infringement proceedings within an appropriate period and the refusal of the consent, pursuant to sentence 1, is not justified according to the principle of good faith.

⁴⁴ Niisamuti ei ole ka muude kasutuslepingute puhul ette nähtud kasutaja õigust esitada kasutatava eseme omaniku õiguste rikkumise korral hagi eseme omaniku asemel. Samas on kasutajal võimalik rikkuja vastu esitada nii deliktiõiguslikke kui rikastumisnõudeid seoses valduse rikkumisega (§ 1045 lg 1 p 5, § 1037 lg 1).

⁴⁵ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Juura, 2006, lk. 641-642.

Seega ei ole ka teistest võlaõigusseaduse sätetest võimalik tuletada litsentsisaaja õigust esitada hagi otse rikkuja vastu. Samas võib võrdluseks välja tuua, et juhul, kui kasutuslepingu esemeks on mingi asi, siis on näiteks üürnikul või rentnikul selline iseseisev hagi esitamise õigus siiski olemas. Seda saab järeldada selle põhjal, et nii deliktiõiguse kui alusetu rikastumise õiguse normidega kaitstavaks õigushüveks on mh valdus, ning ka sellest, et asjaõigusseadus näeb ette eraldi normid valduse kaitseks (AÕS §§ 44-45).

Kui VÕS-i järgi litsentsisaajal kolmanda isiku vastu hagi esitamise õigust ei ole, siis erandlikult tuleneb selline õigus mõningate intellektuaalse omandi liikide korral eriseadustest. Litsentsisaaja õigus tööstusomandi eseme omaja ainuõiguse rikkumise korral ka ise hagi esitada on ette nähtud patendi, tööstusdisainilahenduse, kasuliku mudeli ja kaubamärgi puhul (patendiseaduse (PatS) § 54 lg 4, tööstusdisaini kaitse seaduse (TDKS) § 85 lg 2, kasuliku mudeli seaduse (KasMS) § 51 lg 3 ja kaubamärgiseaduse (KMS) § 57 lg 3). Sealjuures ei tehta vahet, kas tegemist on liht- või ainulitsentsilepinguga.

Litsentsisaaja hagi esitamise õigust ei ole ette nähtud mikrolülituse topoloogia seaduses ning taimede paljundamise ja sordikaitse seaduses.

Samuti ei ole sellist litsentsisaaja hagi esitamise õigust sätestatud autoriõiguse seaduses. Kohtuasjas nr 3-2-1-155-11 on Riigikohtu tsiviilkolleegium leidnud, et kuna autor võib olla oma õigused lepingu alusel loovutanud teisele isikule, siis võib AutÕS §-s 81⁷ nimetatud õiguskaitsevahendite kasutamise õigus lisaks autorile kuuluda ka autoriõiguse omajale (p 14-15). „Autoriõiguse omaja“ aga ei ole võrdsustatav litsentsisaajaga. Seega ei saa Riigikohtu praktika põhjal hetkel väita, et AutÕS §-s 81⁷ alusel võib hagi esitada ka litsentsisaaja. Madalama astme kohtute praktikas on siiski esinenud näiteid, kus hagi rikkuja vastu esitab litsentsisaaja⁴⁶.

Praeguse regulatsiooni järgi saab litsentsisaaja hagi esitada siis, kui kolmas isik on rikkunud tööstusomandi eseme omaja ainuõigust. Sisuliselt tähendab see aga olukorda, kus selle ainuõiguse rikkumine seisneb samal ajal ka litsentsisaaja õiguste rikkumises, seega on tegemist situatsiooniga, mida kirjeldab VÕS § 373: „*kui kolmas isik takistab litsentsisaajat tema litsentsilepingust tulenevate õiguste kasutamisel või rikub neid õigusi...*“.

Kui TÕAS § 2 lg 3 sõnastus seob omaniku teadmisega üksnes kahju hüvitamise hagi⁴⁷, siis PatS § 54 lg 4, TDKS § 85 lg 2, KasMS § 51 lg 3 ja KMS § 57 lg 3 hagi sisu osas täpsemaid kriteeriume ei sea. Sellest järeldub, et nimetatud sätete alusel võib litsentsisaaja esitada hagi lisaks kahju hüvitamisele (VÕS § 1045) olla suunatud näiteks ka VÕS §-s 1055 reguleeritud nõuete esitamisele. Põhjendatum on anda litsentsisaajale ulatuslikum hagi esitamise õigus, mitte piirata seda üksnes kahju hüvitamise nõudega. Seega võiks litsentsisaajal olla õigus esitada nii VÕS § 1045 kui VÕS § 1055 alusel.

Litsentsisaaja hagi esitamise õigus võib muutuda sisutühjaks, kui ta ei saa rikkumist takistada, vaid üksnes kahju hüvitamist nõuda (või vastupidi, kui see piirdub vaid rikkumise takistamise õigusega). Iseäranis võib see olla oluline ainulitsentsi korral: litsentsiandja ei saa litsentsilepingus kokkulepitud õigust siis ju ka ise kasutada ning rikkumise negatiivsed tagajärjed puudutavad sel juhul reeglina pigem litsentsisaajat, mistõttu litsentsiandja ei pruugigi olla eriti huvitatud rikkumisele reageerimisest.

⁴⁶ Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 24.09.2007 otsus tsiviilasjas nr 2-06-26760. Hagi esitas litsentsisaaja, kes oli filmi „16 kvartalit“ autoriõiguste omajalt saanud ainuõiguse teose reprodutseerimiseks DVD formaadis laserplaatidel ja VHS formaadis kassetidel alates 25.07.2006 kuni 25.07.2008. Kohus jättis hagi rahuldamata põhjusel, et kohtu arvates ei olnud ainulitsentsilepingu sisuks siiski õigus teose levitamisele, mistõttu kostja ei saanud hageja õigusi ka kuidagi rikkuda. Kohus ei analüüsinud seda, kas VÕS § 373 tulenevalt oli litsentsisaaja antud juhul üldse isikuks, kellel oli õigus hagi esitada.

⁴⁷ TÕAS § 2 lg 3: mitte kellelgi ei ole õigust ilma omaniku nõudeta või tema teadmata ja nõusolekuta algatada teise isiku vastu väärteo või kuriteo menetlust omaniku ainuõiguse kaitseks või esitada kahjunõuet ainuõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks.

TÕAS § 2 lg 3 nimetab hagi esitamise eeldusena omaniku vastavat nõuet või tema teadmist ja nõusolekut. TDKS § 85 lg 2 kohaselt saab litsentsisaaja hagi esitada juhul, kui tööstusdisainilahenduse omanik ei esita hagi rikkuja vastu. PatS § 54 lg 4 ja KasMS § 51 lg 3 kohaselt on litsentsisaaja kohustatud hagi esitamise soovist omanikule eelnevalt teatama. KMS § 57 lg 3 aga näeb ette, et litsentsisaajal on õigus esitada hagi ainult kaubamärgiomaniku nõusolekul või eeldusel, et pärast mõistliku aja möödumist rikkumisteate saatmisest omanikule ei ole viimane hagi esitanud. Riigikohus on leidnud, et kuna kaubamärgiomanik võib keelduda hagi esitamisest mis tahes vormis, on keeldumisenähtetav ka kaubamärgiomaniku tegevusetus, kui ta teadis kaubamärgiõiguste rikkumisest. Vastasel korral jääks litsentsiaadi õigused põhjendamatult kaitseta.⁴⁸

Õigustatud isiku teadmine litsentsisaaja hagi esitamise kavatsusest on vajalik selleks, et võimaldada tal otsustada, kas esitada hagi ise või jätta see võimalus täielikult litsentsisaaja teostada. Otstarbekas oleks praegu kehtiv regulatsioon ühtlustada selliselt, et litsentsisaaja võib ise hagi esitada eeldusel, et ta on õigustatud isikut sellest eelnevalt teavitatud, st et tal ei ole vaja saada selleks tingimata õigustatud isiku nõusolekut. Teavitamiskohustuse täitmist hagi esitamise eeldusena võib pidada nõusoleku saamise tingimusest põhjendatult näiteks siis, kui õigustatud isik ei soovi nõusolekut anda (näiteks põhjusel, et tema ainuõigust rikkuv kolmas isik on temaga seotud isik). TDKS § 85 lg 2, PatS § 54 lg 4 ja KasMS § 51 lg 3 näevad ette, et teatamiskohustus loetakse täidetuks, kui teade on saadetud omanikule tähtkirjaga litsentsilepingus märgitud aadressil või vastavasse registrisse kantud aadressil. Kuna oluline on see, et õigustatud isik saaks vastava teabe kätte, mitte aga see, et teave oleks edastatud kindlas vormis, siis ei saa seadusega teate saatmise vorminõude sätestamist pidada põhjendatuks.

Asjaolu, et litsentsisaajal on õigus esitada hagi intellektuaalse omandi eseme omaniku ainuõiguse rikkumise korral teiste isikute poolt, ei tulene muudest tsiviilõiguslikest normidest. Seetõttu on vajalik selle võimaluse eraldi sätestamine võlaõigusseaduses. Lepinguvabaduse põhimõttega on kooskõlas sellise õiguse piiramise või välistamise võimalus. Litsentsisaaja hagi esitamise ühtne regulatsioon tagab ühtsete põhimõtete kohaldamise kõikide intellektuaalse omandi liikide puhul, millega seotud õigusi on võimalik teostada litsentsilepingu alusel.

Punktiga 7 nähakse ette presumptsioon, mille kohaselt kehtib litsentsileping kogu intellektuaalse omandi õiguste kehtivuse aja (VÕS § 374 lg 1). Regulatsiooni väljatöötamisel tugineti Saksa mudelseaduse paragrahvile 114 (1).⁴⁹

Punktidega 8 ja 9 ühtlustatakse terminoloogiat. Frantsiisilepingu mõiste definitsioonis kasutab võlaõigusseadus terminit „oskusteave“ (§ 375) ning käsundisaaja saladuses hoidmise kohustuse selgitamisel kasutatakse terminit „tootmis- või ärisaladus“ (§ 625 lg 1). Nii termini „oskusteave“ kui ka „tootmis- ja ärisaladus“ asemel kasutatakse terminit „ärisaladus“. Tootmissaladus ja oskusteave on ärisaladuse liigid.

Ärisaladuse määratlus on tööstusomandi seadustikus (19. peatükk).

Eelnõu § 23. Seaduse jõustumine

⁴⁸ RKTko 3-2-1-44-07, p 13.

⁴⁹ § 114 Duration, extraordinary termination

(1) The duration of the licence agreement shall, in case of doubt, correspond to the duration of the intellectual property right.

Eelnõu: 29.9.2014
Seletuskiri: 29.9.2014

Käesolev seadus jõustub 2017. aasta 1. jaanuaril.

4 EELNÕU TERMINOLOOGIA

Rakendamise seaduses ei ole võetud kasutusele uusi termineid. Eelnõuga ühtlustatakse terminiti kasutust. Terminid „intellektuaalne vara“ ja „intellektuaalomandiõigus“ asendatakse terminiga „intellektuaalne omand“.

Seadusandlus ei ole termini „ärisaladuse“ kasutamisel järjekindel. Näiteks kasutab töölepinguseadus (§ 22 lg 1) ja võlaõigusseadus (§ 625 lg 1) konstruktsiooni „tootmis- või ärisaladus“. Võlaõigusseadus kasutab ka terminit „oskusteave“ (§ 375). Keskkonnaregistri seadus kasutab konstruktsiooni „äri- või tööstussaladus või intellektuaalse omandi saladus“ (§ 42 lg 2 punkt 3). Kuna ärisaladus hõlmab endas ka tootmissaladust ja oskusteavet, siis toodud sätetes on parem kasutada ühtset terminoloogiat. Rakenduseadusega ühtlustatakse terminoloogiat.

Terminiti „oskusteave“ kasutakse mitmetes seadustes (nt. turvaseaduse⁵⁰ § 14, välisteenistuse seaduse⁵¹ § 7 lg 2, strateegilise kauba seaduse⁵² § 4 lg 6, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse⁵³ § 14² lg 2,). Tulumaksuseadus⁵⁴ sisaldab isegi oskusteabe määratlust, mille kohaselt oskusteave on tööstuslikku, kaubanduslikku või teadusalast kogemust puudutava informatsioon (§ 16 lg 3). Toodud näidetes on termini „oskusteave“ kasutamine põhjendatud ning ei vaja muutmist.

5 EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Ei oma puutumust EL-i õigusega.

6 AUTORIÕIGUSE JA AUTORIÕIGUSEGA KAASNEVATE ÕIGUSTE SEADUSE NING TÖÖSTSUOMANDI SEADUSTIKU MÕJUD

Mõju hindamine käib.

7 SEADUSE RAKENDAMISE KULUD

Majanduslike mõjude hindamine käivitatakse intellektuaalse omandi kodifitseerimisprojekti järgmises faasis, seega lisatakse majanduslike mõjude hinnang selle valmimisel.

⁵⁰ Turvaseadus. – RT I 2003, 68, 461 ... RT I, 29.06.2014, 1.

⁵¹ Välisteenistuse seadus. – RT I 2006, 26, 193 ... RT I, 26.03.2013, 3.

⁵² Strateegilise kauba seadus. – RT I, 22.12.2011, 2 ... RT I, 13.03.2014, 4.

⁵³ Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadus. – RT I 1999, 25, 363 ... RT I, 01.04.2014, 2.

⁵⁴ Tulumaksuseadus. – RT I 1999, 101, 903 ... RT I, 23.12.2013, 3.

8 RAKENDUSAKTID

Rakendusaktid ei ole vajalikud.

Samas tuleneb tööstusomandi seadustiku ning autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevat õiguste seaduse jõustumisest vajadus muuta mitmeid seadusest madalamal tasemel asuvaid õigusakte (Vabariigi Valitsuse määrused ning ministrite määrused), mis viitavad oma tekstis kehtivatele seadustele. Need viited on vaja muuta, samas on konkreetsete sätete muutmine võimalik ja vajalik siis, kui intellektuaalse omandi kodifitseerimise tulemusena valminud õigusaktid on vastu võetud. Selleks ajaks veel jõus olevates (või veel lisanduvates) määrustes olevad viited tuleb asendada korrektsete viidetega tööstusomandi seadustikule või autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevat õiguste seadusele.

Loetelu määrustest, kus on viidatud kehtivatele intellektuaalse omandi valdkonna seadustele (autoriõiguse seadus, tööstusomandi õigusaktide aluste seadus, patendiseadus, kaubamärgiseadus, kasuliku mudeli seadus⁵⁵) on järgmine.

1) Viited **autoriõiguse seadusele** seadusest alama astme õigusaktides:

- Vabariigi Valitsuse 22.11.2013 määrus nr 263 „Konfiskeeritud vara võõrandamise, üleandmise ja hävitamise, vara võõrandamisest saadud raha eelarvest seaduslikule valdajale tagastamise, asitõendite arvelevõtmise ja hävitamise, arestitud vara hoidmise, hindamise ja võõrandamise ning kiiresti riknevate asitõendite hindamise, võõrandamise ja hävitamise kord“ (RT I, 19.11.2013, 3) § 8 lg 3.
- Kultuuriministri 08.07.2013 määrus nr 32 ”Muuseumide andmekogu asutamine ja põhimäärus” (RT I, 10.07.2013, 70) § 12 lg 6, § 19 lg 2.
- Keskkonnaministri 12.03.2001 määrus nr 14 ”Katastrikaardi alusena kasutatavate kaartide, plaanide ja ortofotode kasutamise kord ja tasumäärad” (RT I, 19.04.2011, 8) § 9 lg 2.
- Justiitsministri 27.02.2002 määruse nr 11 ”Esimese ja teise astme kohtute statistika ja lahendite andmekogu pidamise kord” (RTL 2002, 37, 496) lisa p 4.1. alapunkt 2b.
- Haridus- ja teadusministri 26.09.2013 määrus nr 59 ”Tasemetööde ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise ja läbiviimise ning eksamitööde koostamise, hindamise ja säilitamise tingimused ja kord ning tasemetööde, ühtsete põhikooli lõpueksamite ja riigieksamite tulemuste analüüsimise tingimused ja kord” (RT I, 23.01.2014, 2) § 36 lg 7.

2) Viited **tööstusomandi õiguskaitse aluste seadusele** seadusest alama astme õigusaktides:

- Justiitsministri 03.01.2012 määrus nr 7 „Kasulike mudelite registriga tutvumise ja registrist teabe väljastamise kord“ (RT I, 31.05.2013, 7) § 2 lg 2, § 3 lg 2, § 4.
- Justiitsministri 03.01.2012 määrus nr 17 „Mikrolülituste topoloogia registriga tutvumise ja registrist teabe väljastamise kord“ (RT I, 31.05.2013, 8) § 2, § 3 lg 2, § 4 lg 1.

3) Viited **patendiseadusele** seadusest alama astme õigusaktides:

⁵⁵ Viiteid tööstusdisaini kaitse seadusele, mikrolülituste topoloogia kaitse seadusele ning geograafilise tähise kaitse seadusele seadusest alama astme õigusaktides ei leidu.

- Justiitsministri 03.01.2012 määrus nr 3 „Euroopa patenditaotluse Eesti Patendiametile esitamise ja Euroopa Patendiametile edastamise, Euroopa patenditaotluse patendinõudluse ja patendikirjelduse tõlke esitamise ja avalikustamise ning Euroopa patenditaotluse siseriiklikuks patenditaotluseks ja kasuliku mudeli registreerimise taotluseks muutmise kord“ (RT I, 31.05.2013, 5) § 21 lg 1, § 28 lg 1, § 34 lg 1, § 36 lg 1.
- Põllumajandusministri 12.04.2010 määrus nr 45 „Metsandussaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord“ (RT I, 29.05.2012, 7) § 4 lg 1 p 3, § 10 lg 4 p 4, § 17 lg 5 p 3.

4) Viited **kaubamärgiseadusele** seadusest alama astme õigusaktides:

- Majandus- ja kommunikatsiooniministri 27.06.2011 määrus nr 54 „Nõuded mootorsõidukijuhi koolitaja õppevahenditele, õppeväljakutele ja õppesõidukitele“ (RT I, 21.02.2013, 6) § 6 lg 3 p 2.
- Majandus- ja kommunikatsiooniministri 26.05.2004 määrus nr 141 „Sõitjate bussiliiniveo, bussijuhuveo, taksoveo ja pagasiveo üldeeskiri“ (RT I, 22.12.2011, 16) § 2 lg 9.
- Justiitsministri 19.06.2009 määrus nr 23 „Notariaadimäärustik“ (RT I, 06.12.2013, 6) § 52 lg 2.

5) Viited **kasuliku mudeli seadusele** seadusest alama astme õigusaktides:

- Justiitsministri 03.01.2012 määrus nr 3 „Euroopa patenditaotluse Eesti Patendiametile esitamise ja Euroopa Patendiametile edastamise, Euroopa patenditaotluse patendinõudluse ja patendikirjelduse tõlke esitamise ja avalikustamise ning Euroopa patenditaotluse siseriiklikuks patenditaotluseks ja kasuliku mudeli registreerimise taotluseks muutmise kord“ (RT I, 31.05.2013, 5) § 33 lg 1, § 36 lg 1.
- Põllumajandusministri 12.04.2010 määrus nr 45 „Metsandussaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord“ (RT I, 29.05.2012, 7) § 4 lg 1 p 4, § 10 lg 4 p 5, § 17 lg 6 p 3.

9 SEADUSE JÕUSTUMINE

Sarnaselt tööstusomandi seadustiku ning autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadusega jõustub nimetatud õigusaktide rakendamise seadus samamoodi 01.01.2017 (eelnõu § 23).

10 EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Kogu projekti vältel on paralleelselt analüüsi- ning eelnõu koostamise faasidega tehtud tihedat koostööd ekspertide ja sidusgruppidega. Toimunud on kohtumisi sidusgruppidega, samuti said sidusrühmad esitada oma seisukohti eelnõu erinevatele versioonidele. Kodifitseerimisega seoses on korraldatud mitmeid üritusi nii ekspertidele kui sidusgruppidele.

Eelnõu: 29.9.2014
Seletuskiri: 29.9.2014

Eesmärgiga tagada kogu intellektuaalse omandi kodifitseerimise läbiviimise läbipaistvus ning anda sidusgruppidele ja teistele huvitatud isikutele võimalus tutvuda intellektuaalse omandi töögrupi poolt ettevalmistatud dokumentidega loodi kohe kodifitseerimisprotsessi alguses intellektuaalse omandi ajaveeb⁵⁶ ning kodifitseerimise teemale pühendatud Google grupp.⁵⁷

⁵⁶ Intellektuaalse omandi ajaveeb. Arvutivõrgus: <https://ajaveeb.just.ee/intellektuaalneomand/> (22.7.2014).

⁵⁷ Google grupp asub aadressil: <https://groups.google.com/forum/#!forum/iokod> (22.7.2013).